

สุภาพจิตติ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๐ เมษายน ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ตั้งใจฟังธรรม เรามาวัดนะ เรามาปฏิบัติเพื่อความร่มเย็นเป็นสุข ความร่มเย็นเป็นสุข ถ้ามันจะเกิดขึ้นมาได้ มันต้องตามความเป็นจริง แต่ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เห็นไหม เราอยู่กับโลก โลกนี้อยู่กับความขกขยอปอขึ้น ให้กำลังใจกันเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของโลกเขา มารยาท สังคมนตรี เราอยู่กับมารยาท ด้วยความเกรงอกเกรงใจ แต่เวลาเราประพฤติปฏิบัติ มันต้องเป็นตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงของใครล่ะ? ตามความเป็นจริงของบุคคลคนนั้น ถ้าบุคคลคนนั้นปฏิบัติ ถ้ามันเกิดผลขึ้นตามความเป็นจริง คนคนนั้นจะได้ความร่มเย็นเป็นสุข เป็นสุขจริงๆ นะ “สุขอื่นใดเท่ากับจิตสงบไม่มี”

แต่พวกเราเป็นชาวพุทธ ในเมื่อมันเป็นหน้าที่การงาน ก็เห็นใจอยู่ ในเมื่อเราเกิดมา เราก็ต้องมีหน้าที่การงานเป็นธรรมดา แต่ถ้ามีหน้าที่การงาน เห็นไหม เราไปจริงจัง เราไปทุกข์อยู่กับหน้าที่การงานนั้น จนลืมสิ่งที่มีคุณค่า คือความรู้สึกร่างกาย ใจอยู่ในร่างกายนี้มันมีคุณค่ามาก เห็นไหม คุณ ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมาถึงที่สุดแห่งทุกข์ จิตใจอันนั้น นี่เทวดา อินทร์ พรหมยังมาฟังเทศน์ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันเป็นเรื่องที่มหัศจรรย์ แต่ที่มันจะมหัศจรรย์อย่างนั้นได้มันต้องทำตามความเป็นจริงของใจนั้นขึ้นมา

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสวยวิมุตติสุข เวลาปฏิบัติมา ๖ ปี ทุกข์จนแสนเข็ญนะ ปฏิบัติอยู่ ๖ ปี ทำทุกกรกิริยา ทำทุกอย่างเพื่อจะให้พ้นจากทุกข์ ขณะทำทุกกรกิริยา ในการทำสิ่งที่มีมันเป็นเรื่องที่ว่ากิเลสมันอยู่ที่ร่างกาย นี่เข้าใจว่าอย่างนั้น พยายามประพฤติปฏิบัติมา เวลาประพฤติปฏิบัติมานี่สู้จนถึงที่สุด เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว เสวยวิมุตติ วิมุตติสุข วิมุตติสุขคือโลกเขาไม่มีใจ

สุขนี้ นี่โลกีย์ปัญญา สุขเวทนา ทุกขเวทนา เป็นเรื่องของโลกๆ เขา แต่เวลาเสวยวิมุตติสุข สุขที่พ้นออกไปจากโลก ถ้าพ้นออกไปจากโลก มันพ้นออกไปได้อย่างไร ถ้ามันพ้นออกไป เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำขึ้นมาเป็นความจริงอันนั้น

ถ้าเป็นความจริงอันนั้นนะ เวลาเผยแผ่ธรรมมา วางธรรมและวินัยนี้ไว้เราก็ศึกษาธรรมวินัยนี้ด้วยสติปัญญาของเรา ถ้าเราศึกษาธรรมวินัยนี้ด้วยสติปัญญาของเรา มันก็เหมือนโลกๆ นะ คูทางวิชาการสิ เวลาเขาวิพากษ์วิจารณ์ เขาวิพากษ์วิจารณ์สิ่งใดก็ได้ทางวิชาการ เพราะว่าเขาใช้ปัญญาของเขา นี่ก็เหมือนกัน เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนวิพากษ์วิจารณ์นั้นนะ เราไปตริกในธรรม เราศึกษาธรรมของเราขึ้นมา แล้วเวลาเราจะประพฤติปฏิบัติเอาความจริงขึ้นมา ถ้าเอาความจริงขึ้นมา นี่ด้วยมุมมองของใครล่ะ

ถ้าด้วยมุมมองของกิเลส มุมมองของโลก เห็นไหม เราอยู่กับทางโลก เราจะต้องมีมารยาทสังคม เราอยู่กับด้วยสังคม เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เราก็ต้องมีมารยาทสังคม ทำสิ่งใดด้วยความรุนแรงเกินไปก็ไม่ได้ จะทำอะไรนี่เสียมารยาท ต้องนุ่มนวลอ่อนหวาน การนุ่มนวลอ่อนหวานนี้มันเรื่องของกิเลสทั้งนั้นนะ ถ้ามันนุ่มนวลอ่อนหวานเพื่อสิ่งใดล่ะ? ก็เพื่อกิเลสมันจะได้ไม่มีใครเข้าไปตัดแปลงมันไง นี่ด้วยความนุ่มนวลอ่อนหวาน เห็นไหม นี่เรื่องของโลกนะ เวลาเราศึกษาขึ้นมาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเราประพฤติปฏิบัติด้วยความเป็นจริงของเรา ถ้าเป็นจริงของเราเราต้องลงทุนลงแรง

เราเกิดมานะ เกิดเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนานี้มีคุณค่ามาก มีประโยชน์มาก มีประโยชน์เพราะอะไร เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้จริง เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้จริง “เราเป็นพระอรหันต์ เราเป็นพระอรหันต์” เวลาจะเทศนาว่าการ ไปพูดกับปัญจวัคคีย์ก็เหมือนกัน “เธอจงเงี่ยหูลงฟัง สิ่งที่เราไม่รู้ เราก็บอกไม่รู้ อยู่ด้วยกันมา ๖ ปี อุบัติจากกันมาแล้วก็บอกว่าไม่รู้ทั้งนั้นนะ แต่ขณะนี้ บัดนี้รู้แล้ว เธอเคยได้ยินคำพูดแบบนี้ไหม อยู่กัน ๖ ปี ถ้าไม่รู้ก็ไม่เคยบอกเลย” แต่ขณะที่รู้แล้ว “เธอจงเงี่ยหูลงฟัง” เห็นไหม นี่เทศน์ธรรมจกๆ

เทศน์ธรรมจกๆ ไป พระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” บุคคลที่ ๒ รู้ใจ พยานเกิดขึ้นแล้ว แต่ถ้าพยานไม่เกิดขึ้นนะ ถ้าคำว่า “ความจริง” ความจริงของใคร ในเมื่อไม่มีใครรู้ มันก็ไม่มีพยาน เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นพยานขึ้นมา เป็นสงฆ์องค์แรกของโลก เทศน์อนัตตลักขณสูตรไป เป็นพระอรหันต์

ทั้งหมดเลย ปัญญาวิสัยเป็นพระอรหันต์ สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ นี้ทำความเป็นจริง มันได้ตามจริงขึ้นมา จริงที่ไหน? จริงที่ในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จริงที่ในใจของพระปัญญาวิสัยเป็นขึ้นมา ความจริงของพระอรหันต์ พระสงฆ์ที่เป็นพระอรหันต์ ๖๑ องค์ รวมทั้งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “เธออย่าไปช้อนทางกัน โลกนี้เขาเดือดร้อนนัก” นี่เพราะมันมีความจริงในหัวใจขึ้นไป มันทำสิ่งใด มันทำได้จริง

ที่นี้วางธรรมวินัยไว้ แล้วเวลาเราศึกษาในปัจจุบันนี้ เราศึกษาด้วยสิ่งใด เราศึกษาแล้วเราปฏิบัติกันนะ เวลาปฏิบัติด้วยปัญญาชน เราปฏิบัติกันด้วยความรู้ตัวทั่วพร้อม ด้วยสติปัญญาของเรา สติปัญญาอย่างนี้ สติปัญญาอย่างนี้ เห็นใหม่ เวลาทำไปทางโลก โลกนี้ เราทุกคนนะ กิเลส เวลามันหลอก มันหลอกกว่าเราทำสิ่งนี้แล้วเราเข้าใจ เราเป็นนักวิชาการ วิพากษ์วิจารณ์ธรรม วิพากษ์วิจารณ์ รู้ตัวทั่วพร้อม อารมณ์ความรู้สึกนี้รู้หมด...รู้แล้วเราได้อะไรขึ้นมา

ปฏิบัติขึ้นมาละ คุณ เวลาคนทุกขคนยากนะ เวลาคนทุกขคนยากมันทุกข์ที่ไหนล่ะ? มันทุกข์ที่หัวใจนะ มันแบกหามนะ มันแบกหามเรื่องโลก มันแบกหามเรื่องธรรม มันแบกหามเรื่องชีวิต มันแบกหามเรื่องครอบครัว มันแบกหามเรื่องสุขภาพ มันแบกหามหมดเลย มันแบกหามขึ้นมาแล้วมันก็ทุกข์ในหัวใจมันนั่นนะ

ที่นี้เวลาเราตรึกในธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราตรึกในธรรม “สภาวะธรรมเป็นอย่างนั้น โลกนี้เป็นอนิจจัง สิ่งใดเป็นอนิจจัง สิ่งนั้นเป็นทุกข์ สิ่งใดเป็นทุกข์ สิ่งนั้นเป็นอนัตตา มันเป็นอย่างนี้เอง มันก็เป็นเช่นนี้แหละ” พอเป็นอย่างนี้ พอหัวใจเราได้ศึกษา พอศึกษาอย่างนี้มันเข้ามา นี่ศึกษาเข้ามามันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางดี “มันเป็นเช่นนี้เอง” มันปล่อยวางได้อะไรล่ะ มันปล่อยวางเพราะสุขภาพจิตมันดี

คุณ เวลาตอนเช้า เขาออกกำลังกายเพื่ออะไร? เพื่อสุขภาพร่างกายเขาดี ถ้าสุขภาพร่างกายเขาดี เวลาในสมัยปัจจุบันนี้เขาไม่รอให้คนป่วยนะ เขาพยายามจะฟื้นฟูให้คนแข็งแรง รักษาตั้งแต่ก่อนที่มันจะเจ็บไข้ได้ป่วย ถ้าเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นมาแล้วคุณแลรื้อรักษาไป เห็นใหม่ เวลาเขาออกกำลังกายกันต่างๆ ก็เพื่อให้สุขภาพเขาแข็งแรง

ที่นี้เราประพฤติปฏิบัติกัน เราประพฤติปฏิบัติด้วยกิเลส เราประพฤติปฏิบัติโดยที่เราไม่มีผู้นำ เราไม่มีผู้นำที่รู้จริง เราประพฤติปฏิบัติกัน เราก็ประพฤติปฏิบัติด้วยความรู้ตัวทั่วพร้อม

อารมณ์กรรมฐาน ทุกอย่างรู้หมด พอรู้หมดมันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางคืออะไร? มันก็สุขภาพจิตใจ “ปล่อยวาง สบาย ปล่อยวางแล้วโล่งโล่ง ปล่อยวางแล้วมีคุณงามความดีหมดนะ”

เวลาในทางโลกในปัจจุบันนี้ ถึงเวลาเขาไปตรวจสุขภาพนะ ถ้าใครไปตรวจสุขภาพแล้ว สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง คนนั้นออกจากโรงพยาบาลมาด้วยความภูมิใจ ด้วยความดีใจ แต่ถ้าใครไปตรวจสุขภาพนะ แล้วรู้ว่าตัวเองเป็นโรคเป็นภัยขึ้นมา เห็นไหม ถ้ารู้ตัวว่าเป็นโรคเป็นภัยขึ้นมา มันก็ต้องสะเทือนใจ เดินคอดกเลยนะ ยิ่งถ้าเป็นโรคร้ายนะ บอกว่าอยู่ได้อีก ๖ เดือน อยู่ได้อีก ๓ เดือน หรืออยู่ได้อีกเดือนเดียว นี่คอดกเลยละ ทีนี้มันจะรู้ตัวทั่วพร้อมไหมละ มันจะรู้ตัวทั่วพร้อม อีกไหม

มันจะรู้ตัวทั่วพร้อมต่อเมื่อสุขภาพมันแข็งแรง สุขภาพนี้ไม่มีสิ่งใดกระทบกระเทือนใจ มันก็ดีไปหมดนะ แต่ถ้ามันไปตรวจสุขภาพแล้วก็บอก “นี่จะตาย อีกเดือนหนึ่งหมดอายุขัย” มันจะรู้ตัวทั่วพร้อมไหมละ มันจะสั้นไหวไปในหัวใจเลย ถ้ามันสั้นไหวไป มันจะรู้ทันไหมละ? มันรู้ทันไปไม่ได้หรอก

ถ้าสุขภาพกายมันก็เรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิตก็มีเท่านี้แหละ “รู้ตัวทั่วพร้อม ทุกอย่าง เข้าใจไปทั้งหมด อารมณ์ต่างๆ เข้าใจได้หมด ปล่อยวางหมด มรรคผลนิพพานไม่มีแล้ว เพราะมัน กิ่งพุทธกาลไม่มีหรอก” เห็นไหม นี่รู้ตัวทั่วพร้อม มันเป็นเรื่องของสุขภาพจิตนะ สุขภาพธรรมไม่มีเลย ถ้าสุขภาพธรรม มันจะเกิดขึ้นมาได้อย่างไร

นี่ไง เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบพระพุทธศาสนานะ ในปัจจุบันนี้เราเกิดมาพบครูบาอาจารย์ หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านเป็นผู้บุกเบิกมา ถ้าท่านเป็นผู้บุกเบิกมานะ เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เวลาเทศนาว่า การไว้ ถ้าโคนาฝูงเป็นผู้ที่ฉลาด หัวหน้าโคนั้นจะพาฝูงโคนั้น พันจากวังน้ำวน ถ้าโคนั้นเป็นผู้ที่โง่เขลาเบาปัญญา มันจะพาฝูงโคนั้น ไปสู่วังน้ำวน วังน้ำวนมันจะดูดโคทั้งฝูงนั้นลงไป ในวังน้ำวน เสียชีวิตหมดเลย แต่ถ้าโคที่ฉลาดละ โคที่ฉลาด ทำไมเขาถึงฉลาด ละ

เห็นไหม ถ้าเราศึกษาธรรม ศึกษาธรรม ศึกษามาแล้วประพฤติปฏิบัติ ปฏิบัติแบบโลกใจ ถ้าปฏิบัติแบบโลก มันเป็นเรื่องของสุขภาพจิต ถ้าสุขภาพจิตมันสุขสบาย สุขสบายเพราะอะไรละ เพราะมันเป็นเรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องปัญญา ปัญญา เห็นไหม เข้าใจว่าเทียบอารมณ์ เทียบอารมณ์ เป็นอารมณ์อย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้ในอภิธรรมว่าเป็นอย่างนั้น อารมณ์

อย่างนั้นมันรู้เท่ารู้ทัน มันก็จบ จบแล้วทำอะไรต่อ? ก็ทำนั่นนี่แหละ แล้วก็ทบทวน ทบทวนกันอยู่อย่างนั้น แล้วมันเป็นไปได้ไหมล่ะ

แต่ถ้าเวลาโคที่ฉลาดนะ โคที่ฉลาดเวลาลงไปพาดูโคนั้นข้ามแม่น้ำ ว่างน้ำวน ข้ามวัฏฏะ ถ้าข้ามจากฝั่งนี้ไปอยู่ฝั่งทางนู้น มันจะข้ามไปได้อย่างไร แต่ถ้าโคมันโง่งนะ มันไม่เคยเห็นวังน้ำวนนั้น มันบอก วังน้ำวนไม่มี ไม่เคยเห็น ถ้าไม่เคยเห็นนะ คุณ เวลาไม่เคยเห็น เห็นไหม คลื่นสีนามินี่เราบอกไม่เคยมี ไม่เคยเห็น เวลามันมาที่นี้มันกวาดไปเป็นแสนๆ มันกวาดไปหมดนะ ตายเป็นแสน แล้วมันมาจากไหนล่ะ มันมาจากไหน

นี่ก็เหมือนกัน วังน้ำวนมันคืออะไรล่ะ ถ้าวังน้ำวน ครูบาอาจารย์ของเรา...ถ้าประพฤติปฏิบัติขึ้นมา เวลาจิตที่มันกระทบ มันมี เป็นครั้งเป็นคราวที่มันกระทบใจนี้มันมี ถ้ากระทบใจมันก็คือกระทบกิเลส แล้วมันบอกว่ามันไม่มีใจ เวลาเราประพฤติปฏิบัตินี้รู้ตัวทั่วพร้อม รู้ตัวทั่วพร้อม รู้ตัวทั่วพร้อมแล้วมันจะเป็นอย่างไรต่อไป

จิตของจิตนะ จิตนี้เวลามันสร้างบุญสร้างกรรมมา จิตนิสัยของจิตมันแตกต่างกันมา จะประพฤติปฏิบัติทางไหน จะมีคำบริกรรมนะ คำว่า “บริกรรมพุทโธฯ” นี่คำบริกรรม พุทธานุสติ ธัมมานุสติ สังฆานุสติ อนุสติ ๑๐ ถ้าการประพฤติปฏิบัติขึ้นมา กรรมฐาน ๔๐ ห้อง ถ้ากรรมฐาน ๔๐ ห้อง นี่ทำเพื่ออะไร? ทำเพื่อให้หัวใจนี้เข้มแข็ง ให้จิตใจเข้ามาเป็นสัมมาสมาธิ ถ้าจิตใจเข้าเป็นสัมมาสมาธิ สัมมาสมาธิเพื่อเหตุใด? คือ สมาธิ ปัญญา ถ้าเกิดปัญญา ปัญญาที่มันจะชำระล้าง

นี่โคนำฝูง หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติของท่านมา ท่านฉลาดของท่าน ท่านเคยผ่านวังน้ำวน ท่านเคยประสบเหตุการณ์การที่หัวใจนี้มันกระทบกับกิเลสมา ท่านเอาหัวใจของท่านรอดพ้นแล้วท่านถึงมาสอนเรา ไม่ใช่โคโง่งๆ โโคโง่งๆ โโคที่ไม่มีปัญญา นี่วิพากษ์วิจารณ์ธรรม “ธรรมะต้องเป็นอย่างนั้น” นี่วังน้ำวนก็ไม่เคยเห็น สรรพสิ่งใดๆ ก็ไม่เคยเห็น ไม่เคยเห็น “นี่ธรรมก็เป็นอย่างนั้นไง มันรู้ตัวทั่วพร้อม”...แต่รู้ตัวทั่วพร้อมแล้วได้สิ่งใดขึ้นมา

จะกำหนดสิ่งใดก็แล้วแต่ ถ้าจิตของมัน จิตของจิตนี้ได้สร้างบุญญาธิการมาขนาดไหน มันจะมีเหตุมีผลในใจดวงนั้น ถ้าจิตมันสงบลง หรือจิตมันปล่อยวางสิ่งใดมา มันมีผลกระทบนะ คำว่า “ผลกระทบ” เวลาคนทำ ครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติมา นี่โคนำฝูงที่ฉลาด หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เวลาท่านสอนลูกศิษย์ลูกหานั้น ให้ทำความสงบของใจเข้ามา แล้วถ้าจิตที่

มันจะทำความสงบเข้ามา มันก็แล้วแต่เจตนิสัยของใจดวงนั้น ใจดวงนั้นทำความสงบได้ง่าย ทำความสงบได้ยาก ถ้าทำความสงบได้ยาก นี่ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ สมาธิอบรมปัญญา จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไรให้จิตนี้มีพื้นฐาน ถ้าจิตมีพื้นฐาน มันมีการกระทำ โคนั้นจะลงสู่แม่น้ำ จะข้ามฝั่ง จะข้ามวิญญูจะ จะพ้นออกไปจากกิเลส

แต่ถ้าจิตที่มันไม่เคยสงบ มันไม่เคยสงบของมัน มันเป็นมิจฉา มิจฉาเพราะอะไร เพราะรู้ตัวทั่วพร้อมแล้วมันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางแล้วทำอะไรต่อไป? ปล่อยวางแล้วไม่รู้ ถ้าไม่รู้ นี่พูดถึงจิตที่มันไม่รู้ละ เพราะมันไม่สืบต่อ ไม่สืบต่อ นี่โคที่ไม่ฉลาด โคที่ไม่ฉลาด แม่น้ำก็ไม่กล้าลง เรา จะข้ามฝั่ง ฝั่งของวิญญูกับวิญญู ฝั่งของกิเลสกับฝั่งของธรรม เราจะข้ามไปสู่ความเป็นจริง พอไปสู่ความเป็นจริง มันไปไม่ได้ มันไม่กล้าลง เพราะมันไม่ต้องลง

การลงน้ำนะ เวลาเราทำความสงบของใจ “อันนั้นมันเป็นสมณะ สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์”... แม่น้ำทั้งสายไม่มีประโยชน์หรือ แม่น้ำทั้งสายมันไปกางกั้นระหว่างวิญญู วิญญูจะนะ มันกั้นระหว่างโลกกับธรรมนะ ถ้าเราไม่ข้ามสู่วิญญู มันจะพ้นจากกิเลสไปได้อย่างไร มันจะมีสิ่งใดกำจัดกิเลสในหัวใจนั้น

ฉะนั้น บอกว่า “ไม่ต้องทำ ไม่ต้องลงฝั่ง ไม่ต้องลงแม่น้ำ ไม่ต้องไปเจอวังน้ำวน ไม่ต้องเจอสิ่งใดเลย เพราะสิ่งนั้นมันเป็นสมณะ สิ่งนั้นจิตมันไปรู้ไปเห็นของมันโดยความไม่เข้าใจ โดยเป็นสมณะ โดยความเป็นโลก ไม่ได้ใช้ปัญญา”

เวลานักวิชาการเขาวิพากษ์ วิพากษ์เรื่องธรรมะ “ถ้าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา เราได้ใช้ปัญญาของเราแล้ว เรารู้ตัวทั่วพร้อม เราเข้าใจความรู้สึก เราควบคุมได้หมด” ความเข้าใจของเรา เข้าใจอะไร? นี่เข้าใจเรื่องโลกๆ ใจ ไปปฏิบัติอยู่ฝั่งหนึ่ง ฝั่งของวิญญู พอฝั่งของวิญญู รู้ตัวทั่วพร้อมแล้วก็จบ แล้วมันจบจริงไหม? จบไม่จริง จบไม่จริงเพราะอะไร เพราะจิตของคนไม่เหมือนกัน

จะกำหนดสิ่งใดก็แล้วแต่ จะปฏิบัติอย่างไรก็แล้วแต่ ถ้าจิตมันสงบนะ ถ้าจิตที่มันได้สร้างมา มันสร้างมาด้วยศรัทธาความทะยานอยากในหัวใจ ถ้ามันจะรู้จะเห็นของมัน มันก็จะรู้จะเห็น ถ้ามันจะกำหนดสิ่งใด จะรู้ตัวทั่วพร้อม จะภาวนาสิ่งใด มันก็จะเห็นของมัน เห็นแล้วทำอะไรต่อไป เห็นแล้วละล้าละลังงใจ เพราะอะไร

เพราะหัวหน้าโคง หัวหน้าโคงไม่พาดำเนิน หัวหน้าโคงบอก “ไม่ต้อง สิ่งนั้นเป็นนิมิต เห็น สิ่งนั้นแล้วไม่เกิดประโยชน์สิ่งใด” แต่เวลาคนที่จิตนิสัยเป็นแบบนี้ เขาจะรู้เขาจะเห็นของเขา แล้วเขาจะรู้เขาเห็น เขาทำอะไรต่อไปละ เพราะโคงมันไม่นำฝูงไป โคงไม่นำฝูงไปเพราะโคงบอกว่า “ไม่ต้องทำ สิ่งนั้นมันเป็นสมณะ สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์ สิ่งที่เป็นประโยชน์คือใช้ปัญญา”...แล้ว เวลาปัญญานี้ปัญญาของใคร? ปัญญาของกิเลส เห็นไหม ปัญญาของกิเลสนะ

เพราะถ้าเราตรีกในธรรม เราใช้ปัญญาอบรมสมาธิ ผลของมันคือสุภาพจิต ผลของมันคือ จิตมันปล่อยวางภาระรุงรังในใจ ถ้าเราไม่ได้ควบคุมดูแล จิตมันก็คิดไปโดยฟุ้งซ่านไปโดย ธรรมชาติของมัน เราก็ตรีกในธรรม ตรีกให้จิตมันอยู่กับธรรม พออยู่กับธรรมขึ้นมา มันก็อยู่ด้วย สุภาพของมัน แต่มันไม่ได้อยู่ด้วยสติปัญญา

ถ้ามันอยู่ด้วยสติปัญญานะ ถ้าจิตเราพิจารณาอย่างไรก็แล้วแต่ ใช้ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา จิตมันจะเข้ามา ถ้าจิตมันสงบ มันจะปล่อยความฟุ้งซ่าน ปล่อยความเครียด ปล่อยต่างๆ เข้ามา ถ้า สติปัญญาเข้ามา มันจะเข้าสู่สมณะ ถ้าสมณะนี่คือสัมมาสมาธิ แต่ถ้าไม่เข้าสู่สัมมาสมาธิ ไม่เข้าสู่ สมณะนะ มันเป็นมิจฉา มิจฉาเพราะอะไร มิจฉาเพราะสติปัญญามันไม่สามารถควบคุมจิตนี้ได้ ถ้า ไม่สามารถควบคุมจิตนี้ได้ ก็ว่างๆ ว่างๆ ด้วยความสงสัย ว่างๆ นี้ปล่อยวางหมด ปฏิบัติมาแล้ว ปล่อยวางทุกอย่างมาหมดเลย ปล่อยวางมาแล้วทำสิ่งใดไม่ได้ ทำสิ่งใดต่อไปก็ไม่ได้ ละล้าละลัง

สำหรับผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ จิตนิสัยของจิตที่ไปรู้ไปเห็น พอไปรู้ไปเห็น นี้ไปถามผู้นำ ไป ถามหัวหน้าฝูง หัวหน้าฝูงบอกว่า “ไม่ใช่ ไม่ใช่ ไม่ต้องทำอะไรเลย ไม่ทำอะไร”...แล้วปฏิบัติเพื่อ อะไร? ปฏิบัติเพื่อความเข้มแข็ง ปฏิบัติเพื่อสุภาพจิต แล้วเป็นเรื่องโลกๆ เรื่องโลกๆ เพราะ ส่งเสริมยืนยันยกกันว่าสิ่งนี้เป็นธรรม แล้วผู้ที่ปฏิบัติตามความเป็นจริง สิ่งนั้นไม่เป็นธรรม ไม่เป็น ธรรมเพราะอะไร ไม่เป็นธรรมเพราะมันเป็นความลำบาก มันเป็นความทุกข์ความยาก

แต่เราลูกศิษย์กรรมฐานนะ หลวงปู่มั่นท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านได้ผ่านมา โคที่ฉลาด นะ โคที่ฉลาดมันเคยผ่านวิฤติมา ในเมื่อเราอยู่ฝั่งนี้ ฝั่งของวิฤติ ฝั่งของโลก เราเกิดมาอยู่ฝั่งของ โลกนะ แล้วเราจะข้ามฝั่งไปสู่วิฤติ ถ้าสู่วิฤติ เวลาเราลงน้ำไป น้ำ เวลานั้นน้ำหลาก น้ำมาก มันก็ มีน้ำวนเป็นธรรมดา แต่เวลาน้ำแห้งน้ำแล้ง เราสามารถเดินข้ามน้ำไปได้ มันเป็นวิฤติของจิตแต่ ละดวง จิตแต่ละดวงที่สร้างสมมามันไม่เหมือนกัน ถ้าจิตมันสงบแล้ว บางคนทำจิตมีความสงบ ระวังขึ้นมาแล้วมันจะใช้ปัญญา มันก็ใช้ปัญญาไปได้

การใช้ปัญญานะ ปัญญาในพุทธศาสนามันมีสุตมยปัญญา จินตมยปัญญา ภวานามยปัญญา

สุตมยปัญญา การศึกษาเล่าเรียน นี้โดยธรรมชาติ โดยธรรมชาตินะ การศึกษานี้ไม่มีวันที่
สิ้นสุด ถ้าใครยังมีการศึกษาค้นคว้า ใครมีการทำวิจัยค้นคว้า ใช้สมองตลอดไป คนคนนั้นจะไม่แก่
ไม่เฒ่า จะทันสมัยคม ไม่ตกยุคตกสมัย ถ้าไม่ตกยุคตกสมัย นี้คือการใช้ปัญญาทางโลก คือสุตมย
ปัญญา คือศึกษาในความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ ในความเจริญก้าวหน้าของโลก ในสิ่งที่
เขาใช้กันมาเพื่อประโยชน์ นี้คือสุตมยปัญญา เพราะมันเป็นเรื่องของโลก มันไม่ได้แก้ไขเรื่องของ
หัวใจ มันเป็นการดำรงชีวิตในการใช้ปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อความสะดวกเพื่อความสบาย เราก็อาศัย
ความสะดวกสบายเพื่อการดำรงชีวิตที่มันสะดวกขึ้น ทีนี้ความสะดวก ยิ่งสะดวกขนาดไหน เวลา
มันก็เหลือ เวลาเหลือแล้วสิ่งใดที่มันไปจับซ่อนอยู่ในใจ มันเป็นความเบื่อหน่าย เป็นความวิตก
กังวล เป็นต่างๆ เห็นไหม นี้สุตมยปัญญา

แล้วถ้าจินตมยปัญญา เราศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้จินตนาการ
กัน “ธรรมะจะมีความปล่อยวาง ธรรมะ นิพพานคือวิมุตติสุข คือความว่าง ธรรมะคือความว่าง
ความว่าง”...ว่าความว่าง ว่างคืออะไรละ เห็นไหม กิเลสมันก็สร้างขึ้นมานี้จินตมยปัญญา แล้วจับ
ต้นชนปลายไม่ถูก เพราะผู้นำฝูงไม่เคยมีประสบการณ์ ผู้นำฝูงไม่มีความจริงใจในหัวใจ ถ้าผู้นำฝูงไม่
มีความจริงใจในหัวใจ เห็นไหม อาศัยทฤษฎี อาศัยสิ่งที่มีอยู่ในโลก

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยนี้เป็นสมบัติสาธารณะ เพราะ
องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรารถนาเป็นพระโพธิสัตว์ ปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า รื้อคันมาจนตรัสรู้เองโดยชอบ วางธรรมและวินัยไว้ เราเป็นสาวกสาวกนะ มี
การศึกษา สาวกสาวกนะ ผู้ที่ได้ยินได้ฟัง เราได้ยินได้ฟังธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
แล้วเราก็จะประพฤติปฏิบัติกัน แต่มันอยู่ที่อำนาจว่าเราจะมีผู้นำที่ดีไหม ถ้าเรามีผู้นำที่ดี เรา
มีครูบาอาจารย์ใหม่ ถ้ามีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์นี้หัวหน้าฝูง โคนั้นเป็นผู้ที่ฉลาด โคนั้นเป็นผู้
ที่มีประสบการณ์ ถ้ามีประสบการณ์

เวลาทำกำหนดพุทโธๆ ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ปัญญาอบรมสมาธิเข้ามา แล้วเมื่อไหร่จะใช้
ปัญญา เมื่อไหร่จะใช้ปัญญา

ปัญญา มันก็อยู่ที่ความอ่อนด้อยของจิตหรือความเข้มแข็งของจิต จิตที่มันมีเขวahnปัญญา มันก็จะฝึกหัดใช้ปัญญาของมันได้ แต่จิตที่มันอ่อนด้อย หรือสัทธาจริต สัทธาจริตนี้มีแต่ความเชื่อ มีแต่ความเชื่อ นำ ถ้าเป็นพุทธจริต มันมีปัญญานำ

คำว่า “มีปัญญานำ” เวลาเราประพฤติปฏิบัติขึ้นไปนี้เราใช้ปัญญา ปัญญาของใคร ถ้าเริ่มต้นของการใช้ปัญญานี้มันเป็นปัญญาของโลก คำว่า “โลก” คือเราเกิดมาเป็นมนุษย์นี่เป็นโลก โลก เพราะอะไร เพราะเราเกิดมาเป็นคน เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เกิดมาจากพ่อจากแม่ นี่เกิดมาในฝั่งของ วัฏฏะ ในเมื่อฝั่งของวัฏฏะ เราเกิดมาเป็นโลก อะไรเป็นตัวเกิดล่ะ? ปฏิสนธิจิต กำเนิด ๔

ในเมื่อเกิดเป็นมนุษย์ มันมีภวาสวะ มีกิเลสสวะ อวิชชาสวะ ภวาสวะ มีกิเลส ๓ ในเมื่อมี กิเลส ๓ นี้กิเลส ๓ มันเป็นพื้นฐาน ความรู้สึกนึกคิดเกิดบนจิตทั้งหมด ถ้าไม่มีตัวจิต ไม่มีพลังงาน ความรู้สึกนึกคิดมาจากไหน ไม่มีความรู้สึกนึกคิดนะ ที่นี้ความรู้สึกนึกคิดที่เราใช้ปัญญาอยู่นี้ มัน ปัญญาจากไหน

ผู้ที่เห็นหน้าผองไม่รู้จักใจของตัว ไม่เคยเห็นความปล่อยวางในใจของตัว ก็ว่าใจของตัว มันรู้ มันมีความคิดเกิดอย่างไร มันมีกระบวนการของมันดำเนินไปอย่างไร แต่หลวงปู่มันท่านเคย ผ่านมาหมดแล้ว ท่านเคยผ่าน สิ่งใดควรเป็นประโยชน์ ความรู้สึกนึกคิดที่เราจะคิด มันก็คิดมาจาก โลกนี้แหละ เพราะเราเกิดมาเป็นโลก เราเกิดมาเป็นคน เราเกิดมาเป็นมนุษย์ เรามีความรู้สึกนึกคิด เป็นธรรมชาติ ที่นี้ความรู้สึกนึกคิดนี้ พลังงานมันมีของมันใช่ไหม แล้วมันมีวิชาคือความไม่รู้ ไม่รู้ในอะไร

นี่ท่องบ่นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจนปากเปียกปากแฉะ แต่ไม่รู้ ไม่รู้ ไม่รู้ ไรอย่างไร? ไม่รู้ตามความเป็นจริงใจ นี่ท่องบ่นได้ทั้งหมดนะ ท่องบ่นได้ก็วิพากษ์วิจารณ์ทาง วิชาการไง ถ้าวิพากษ์วิจารณ์ทางวิชาการ แต่เวลาถ้าจิตมันสงบละ ถ้าจิตเวลาทำความสงบของใจ นะ ก็บอกว่า “ความสงบนั้นมันไม่มีความจำเป็น เพราะความสงบนั้นไม่เกิดปัญญา เราจะใช้ปัญญา ของเราไปเลย” เห็นไหม พอใช้ปัญญานี้มันเรื่องโลกใจ

เราปฏิบัติโดยโลก มันก็จะได้ผลทางโลก เราปฏิบัติทางโลก เพราะเราเอาโลกปฏิบัติ เอาโลก ปฏิบัติคือเอาความรู้สึกนึกคิดปฏิบัติ มันก็ได้ผลมาเป็นสุขภาพจิต แต่มันไม่มีสุขภาพธรรม สภาวะธรรมตามความเป็นจริงมันไม่มี มันเป็นปริยัติในภาคปฏิบัติใจ

ในเมื่อเราปฏิบัติ นี่เราปฏิบัติ เวลาเขาบอก มีการศึกษาแล้วต้องมีวิปัสสนาจารย์ ฝึกหัดเป็นวิปัสสนาจารย์เพื่อจะได้อบรมสั่งสอน เพื่อให้คนประพฤติปฏิบัติขึ้นมา แล้ววิปัสสนาจารย์วิปัสสนาจารย์อย่างไร? ก็ศึกษามา ก็มีกรรมวินัย ก็วิปัสสนาจารย์ด้วยทฤษฎีไง ด้วยทฤษฎี ด้วยความจำ ด้วยความที่เราได้ทำของเรา มา นี่ไง โคมันโง่ มันไม่เคยผ่านวิกฤติ มันไม่เคยลงน้ำ มันไม่รู้จักวังน้ำวน ถ้าวังน้ำวน วังน้ำวนมันจะพัดอะไรไป? มันจะพัดชีวิตนี้ไปนะ ถ้ามันพัด มันพัดโคนันตายไปเลย ตายไปไหน? ตายไปกลางลำน้ำ กลางแม่น้ำนั่น

แต่ถ้าผู้ที่ฉลาด ผู้ที่ฉลาดมันมีการกระทำ เราจะลงน้ำ เราจะลงน้ำไปนี่เราจะว่ายน้ำได้ไหม เราจะทวนกระแสน้ำอย่างไร ถ้าเราลงน้ำ เราว่ายน้ำไป เราจะทวนกระแสน้ำ มันมีวิกฤติอย่างไร แล้วถ้าเจอวังน้ำวน เวลากิเลสอย่างหยาบ กิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างละเอียด กิเลสมันมีหลายชั้นหลายชั้นมันจะลุดให้หัวใจนี้ลงไปใต้น้ำของมัน มันไม่ปล่อยให้ออกไปไหน ออกไปไหนมันต้องการยึดไว้ในใต้น้ำของมันทั้งนั้นนะ ฉะนั้น เรามีอะไร มีกำลังสิ่งใดที่จะไปต่อสู้กับมัน ต่อสู้กับมันนะ มันคืออะไร? มันก็คืออวิชชา มันก็คือพญามารในหัวใจ แล้วพญามารในหัวใจมันอยู่ที่ไหนล่ะ

คนไม่เคยเห็นกิเลส คนไม่รู้จักกิเลส ไม่รู้จักสิ่งใดๆ เลย แต่บอกว่า “ปล่อยวาง รู้ตัวทั่วพร้อม เข้าใจหมดแล้ว ปล่อยวางทุกอย่าง ไม่มีสิ่งใดในหัวใจเลย วางสบาย”... โลกเห็นใหม่ ปฏิบัติโดยโลก ได้ผลทางโลก สุขภาพจิต แต่ไม่มีสุขภาพธรรม ถ้ามีสุขภาพของธรรม ธรรมมันจะเกิดขึ้นมาเพราะเหตุใด ธรรมมันจะเกิดขึ้นมาเพราะว่าเราทำความสงบของใจ

เราเกิดมาจากโลกไซ้ใหม่ ทุกคนเกิดมาจากโลก แล้วก็อยู่กับโลก มีพ่อแม่ แม่ มาบวชก็มีอุปัชฌาย์อาจารย์ทั้งนั้นนะ แล้วเวลาประพฤติปฏิบัติไปก็ประพฤติปฏิบัติโดยโลก “โดยโลก” โดยโลกที่จะเข้าสู่ธรรม เพราะมีโคนาฝูง หัวหน้าที่ดี ถ้าหัวหน้าที่ดีนะ เราทำความสงบของใจเข้ามา ใจมันจะสงบระงับเข้ามาอย่างไร ถ้าใจมันสงบระงับเข้ามา มันสงบเพื่อเหตุใด? สงบเพื่อจะไม่ให้กิเลสตัดหาความทะยานอยากพญามารมันชักจูงจิตนี้ออกไปก่อน เวลาความรู้สึกนึกคิดขึ้นมาเรามีความคิดอย่างไรก็แล้วแต่ กิเลสมันนอนเนื่องมากับใจ อารมณ์ความรู้สึกทั้งหมดมีกิเลสนอนเนื่องมาด้วย คิดดี กิเลสมันก็คิด ดีก็คิด ชั่วก็คิด เพราะธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก **ข้ามทั้งดีและชั่ว**

ดีก็คิด คนบอกทำดีๆ ที่ทะเลาะกันอยู่ทุกวันนี้ทะเลาะกันเรื่องอะไร ไม่ใช่ทะเลาะกันเรื่องความดีหรือ เอาความดี เอาความดีเป็นตัวตั้ง แล้วก็ทะเลาะเบาะแว้งกันเพราะความดี แล้วความดีของใครล่ะ? ความดีอย่างนี้มันดีโลกๆ ใจ ถ้าความดีของเรา เรารู้ว่าจะพุดออกไปกระพือเขาใหม่ เขาจะดีมันก็เรื่องของเขา เขาดี เขาทำดีขนาดไหน ถ้าเขาทำดี ประเทศชาติก็ได้ประโยชน์ใจ แต่ถ้าเราทำดีล่ะ? ทำดีก็ทำดีของโลก แล้วดีของเราล่ะ

ถ้าดีจริง เห็นไหม คุณติ ครูบาอาจารย์ของเราเนะ เวลาท่านทำคุณงามความดี ท่านทำปิดทองกันพระ ไม่ให้ใครรู้เลย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่โคนต้นโพธิ์นะทำกับใคร มีใครเป็นพยาน มีใครไปรู้จักองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบ้างว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังทำคุณงามความดีอยู่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังใช้มรรคญาณที่จะทำลายอวิชชาในหัวใจ เพื่อจะเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อเป็นหลักชัย เพื่อพระพุทธรูป พระธรรม ให้เรามีที่พึ่ง นี่ใครทำอยู่ที่ไหน

นี่เหมือนกัน เราทะเลาะกันด้วยความดี ความดีก็ดีของเขา แล้วความดีของเราล่ะ ถ้าความดีของเรา เรามีสติปัญญาของเรา ถ้าเรามีสติปัญญาของเรา เรารักษาใจของเราได้ ถ้าเรารักษาใจของเรา เราใช้ปัญญาทางโลกนี้แหละ ใช้ปัญญาทางโลก แต่ถ้าผู้นำนะ ถ้าเราไม่ใช่ปัญญาจากทางโลก เราจะเริ่มต้นที่จุดใด ความดีของคนอื่นมันก็เป็นความดีของเขา ความดีขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว ความดีของหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านก็นิพพานไปหมดแล้ว แต่ท่านมารื้อค้นเป็นข้อวัตรปฏิบัติ เป็นแบบอย่างให้เรากระทำตาม ถ้าเป็นแบบอย่างให้เรากระทำตาม ถ้าเราทำขึ้นมา มันก็จะเป็นประโยชน์ เป็นความดีของเราใจ

ถ้าเราทำใช้ใหม่ มันก็เป็นความดีจากภายในของเรา ถ้าเราได้ดีความดีของเรา เราได้อะไร? เราได้ความสงบระงับ ความดีของเราหมายความว่าเราก็ทำจากโลกๆ นี่แหละ นี่เขาเอาโลกประพฤติกปฏิบัติ แล้วเขาได้แค่สุขภาพจิตดี แต่เขาไม่มีสุขภาพธรรม ไม่มีสุขภาพธรรมเพราะผู้นำไม่ให้ทำลึกซึ้งไปกว่านี้ ถ้าความลึกซึ้งไปกว่านี้

เพราะเวลาร่างกายเราเห็นกันได้ ตัวสูง ต่ำ คำ ขาว เราเห็นกันได้ แต่เราไม่รู้ว่าเขาคิดอะไร เราไม่รู้ความรู้สึกนึกคิดของเขาหรือว่าเขาคิดสิ่งใดอยู่ ฉะนั้น เวลาที่เลสมันอยู่ที่ความรู้สึกนึกคิด

มันไม่ได้อยู่ที่รูปที่เราจับต้องได้ ที่นี้เราเกิดเป็นมนุษย์ มันเป็นรูปที่เราจับต้องได้ เราดูเราเห็นได้ แต่กิเลสมันเป็นนามธรรม ถ้ากิเลสเป็นนามธรรม กิเลสมันอยู่ในความคิดของเรา

ถ้ากิเลสอยู่ในความคิดของเรา เราเชื่อมั่นในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราเชื่อมั่นในพุทธศาสนา เราเชื่อมั่นว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่าท่านเป็นพระอรหันต์ ท่านเป็นศาสดา ท่านเป็นคนวางธรรมวินัยให้เราก้าวเดิน ถ้าเราก้าวเดิน เพราะเรามีความเชื่อมั่น เราถึงอยากจะทำประพฤติกปฏิบัติ เราถึงจะพ้นจากทุกข์ ถ้าเราจะพ้นจากทุกข์ เราจะทำปฏิบัติไปโดยโคที่ตาบอด โคที่ไม่มีประสบการณ์เลย ก็เอาตำรามากางกัน แล้วก็บอกว่าปฏิบัติตามโลกๆ ปฏิบัติตามวิพากษ์วิจารณ์ธรรม แต่ตัวเองไม่ได้ธรรม

ถ้าทำแล้วมันได้ผล ผลเพราะอะไร ผลเพราะธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี้วางธรรมและวินัยนี้ไว้ เวลาประพฤติกปฏิบัติตามไป นี้สุขภาพจิตดี สุขภาพจิตดีก็ตาย ทำได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ถ้าทำ ทำด้วยการลูบๆ คลำๆ มันก็ได้ธรรมะลูบๆ คลำๆ แล้วก็สุขสบายดี สุขสบายดีโดยที่มันไม่ได้ลงทุนลงแรง นี่ทำโดยโลก แต่เวลาครูบาอาจารย์เราบอกให้กำหนดพุทโธ ให้ทำความสงบของใจ ให้ใช้ปัญญาอบรมสมาธิ นี่เป็นโลกใหม่? ก็เป็นโลก แต่เป็นโลกโดยที่จะก้าวข้ามมันไป จะก้าวข้ามมันไปเพราะอะไร

ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามานะ ถ้าจิตใจมันสงบได้ จิตใจก่อนที่จะสงบ แล้วแต่จริตนิสัย ถ้าคนทำความสงบได้ แล้วมีหลักมีเกณฑ์ จะทำความสงบได้บ่อยๆ ครั้ง จนจิตเป็นสมาธิ แต่ถ้าคนทำความสงบของใจเข้ามาแล้วไม่มีหลักมีเกณฑ์ ทำด้วยความปัญญาอ่อนด้อย ทำด้วยความสะเพร่า ทำด้วยความสุกเอาเผากิน มันจะล้มลุกคลุกคลาน ถ้าล้มลุกคลุกคลานขึ้นมา ครูบาอาจารย์ของเราถึงวางข้อวัตรปฏิบัติไว้ให้สิ่งนี้เป็นที่เกาะเกี่ยว เวลาจิตมันล้มลุกคลุกคลานแล้วอย่าให้มันไหลไป อย่าให้มันไหลไปตามกิเลสว่า “เราหมดอำนาจวาสนา เราทำแล้วมันไม่ได้ผล ทำไมคนอื่นเขาเป็นคนดี ทำไมเราเป็นคนชั่ว” เห็นไหม เวลากิเลสมันคิดในใจนะ นี้นามธรรมมันคิดอยู่ในใจ

ฉะนั้น ครูบาอาจารย์ถึงวางข้อวัตรไว้ วางข้อวัตรไว้ตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมา เราจะทำข้อวัตรวัตรในโรงธรรม วัตรในศาลาโรงธรรม วัตรออกบิณฑบาตเป็นวัตร นี้นี้มีข้อวัตรปฏิบัติให้จิตมันเกาะไว้ ถ้ามันทำแล้วมันไม่ได้ผลขึ้นมา ให้จิตมันเกาะไว้ ถ้าจิตมันเกาะไว้ มันมีสติปัญญาของมันเห็นไหม เราเลี้ยงชีพด้วยปลีแข้ง นี่เลี้ยงชีพด้วยร่างกายนะ แล้วถ้าเราจะเลี้ยงหัวใจ เราจะมิสติปัญญาขนาดไหน

ถ้ามันทำของมันขึ้นมา ถ้าจิตมันสงบนะ ถ้าจิตมันสงบ จิตของคน เวลาสงบระงับไปแล้ว มันจะรู้มันจะเห็นของมัน ถ้าเวลาจิตสงบแล้ว ถ้าเห็นกายนะ คุณก็ เห็นกาย เห็นกายแล้วทำอะไรต่อ

เห็นกาย เห็นโดยอุปาทานก็มี เห็นโดยตามความเป็นจริงก็มี เห็นโดยจินตนาการก็มี ถ้ามันจะจินตนาการนะ มันเป็นโลกๆ ทั้งนั้นเลย แต่เพราะเรามีโคนาฬุง เพราะเรามีหลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น เรามีครูบาอาจารย์คอยประคอง คอยบอก คอยชี้ คอยแนะ ถ้าคอยบอก คอยชี้ มันจะเข้าสู่ทาง คุณก็ เด็กเวลามันลงสู่ น้ำ มันกลิ้งลงไหม? จะลงน้ำ มันก็ไม่กลิ้งลง แต่เวลาสัตว์นะ สัตว์ที่มันย้ายถิ่น เวลามันย้ายถิ่นเพื่อหาอาหารของมัน มันไปของมันนะ มันต้องย้ายถิ่นเพื่อชีวิตของมัน

แต่ในการประพฤติกปฏิบัติ ละล้าละลัง ทำสิ่งใดก็ทำไม่ได้ จะทำอะไรก็กลัวผิดพลาด ผิดพลาดไปหมด แต่ถ้าเรามีครูบาอาจารย์ ครูบาอาจารย์ท่านผ่านวิกฤติอย่างนี้มาแล้วแหละ จิตนะ จิตของคนที่มันจะสงบ เวลามันลงแล้ว มันอยู่ที่จิตนิสัย มันจะลงนี่มันวอล มันจะลงด้วยความตก จากที่สูง หรือมันจะสงบระงับมาโดยที่ไม่มีสิ่งใดเลย หรือก่อนจะสงบระงับ มันออกรู้อะไร ออกรู้อะไรนะ ออกรู้ออกเห็น เพราะมันเกิดผลกระทบไป นี่มันอยู่ที่จิต มันอยู่ที่เวรที่กรรม ถ้าเวรกรรม แล้ว ครูบาอาจารย์จะแก้อย่างไร จะรักษาอย่างไรให้มันมีมาตรฐาน

มันมีมาตรฐานเดียวนะ ขณิกสมาธิ อุปจารสมาธิ อัปนาสมาธิ ขณิกสมาธิมันเกิดได้ มันเกิดได้ พอเกิดขึ้นมาแล้วมันก็คลายตัวออกมา ถ้าอุปจารสมาธิ ถ้ามีครูบาอาจารย์คอยชี้คอยแนะ อุปจาระตรงนั้น อุปจาระโดยรอบของจิต ถ้าโดยรอบของจิต มันจะวิปัสสนาตรงนั้น ปัญญา มันจะเกิดตรงนั้น ถ้าปัญญาเกิดตรงนั้น มันจะเกิดสุขภาพธรรม ถ้าธรรมมันมีสุขภาพแข็งแรงขึ้นมา มันมีสมาธิ เห็นใหม่ สมาธิธรรม

แล้วเวลาฝึกหัด อุปจาระนี่ให้มันเกิดปัญญาธรรม ถ้าปัญญาธรรม มันเป็นปัญญาของจิตดวง นั้น มันเป็นปัญญาของปฏิสนธิจิต ปฏิสนธิจิต เพราะจิตมันสงบเข้ามา แล้วมันมีวงรอบของมัน มันออกรู้อะไรของมัน ถ้าเรากำหนดพุทโธๆ แล้วมีสติปัญญาเข้าไป จนเข้าสู่อัปนาสมาธิ ก็เข้าไปพัก อัปนาสมาธิ นะ สักแต่รู้ว่า สักแต่ว่านะ มีความสงบร่มเย็น เข้าไปพัก

เวลาคนปฏิบัติขึ้นมาบอกว่า “อยากให้เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม จิตสงบแล้วไม่รู้ไม่เห็น” ถ้าไม่รู้ไม่เห็น ทำให้มันลึกลงไป เวลาพักเข้ามา เข้าสู่อัปนาสมาธิ มันเข้าไปถึงข้อมูลเลย เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นะ บุปเพณิวาसानุสติญาณ กำหนดตั้งแต่ปฐมยาม จิต

สงบเข้ามา มันเข้าไปสู่ข้อมูลเดิมของจิต ถ้าจิตเข้าไปสู่ข้อมูลเดิม ข้อมูลมันจะไปรื้อค้นขึ้นมา ถ้ารื้อค้นอย่างนี้ขึ้นมา บุพเพนิวาสานุสติญาณ มันจะไม่มีที่สิ้นสุด เพราะการเกิดการตายของจิตมันไม่มีต้นและไม่มีปลาย อันนี้มันเป็นอดีต เพราะไปรู้เรื่องอดีต นี่ดึงกลับมา

พอดึงกลับมา กำหนดจิตให้เป็นปัจจุบัน พอเป็นปัจจุบัน กำลังของจิตมันเกิดขึ้นมา เพราะกำลังของจิตมันมีมากขึ้น สัมมาสมาธิมันมีกำลัง จุติอุปาทาน มันก็ไปอีกแล้ว จิตไปเกิดที่ไหนไปที่ไหน เห็นไหม ถ้าอย่างนี้มันก็ไม่จบ มันไปอนาคต เพราะจิตมันจะไปเกิดข้างหน้า จากอดีตที่มากับอนาคตข้างหน้า มันไม่ใช่ ก็ดึงกลับมา ดึงกลับมาด้วยสตินะ มีสติแล้วน้อมมา มันก็กลับมาสู่ใจ

พอกลับมาสู่ใจ เวลาปัจฉิมยาม อาสวัภขญาณที่เกิดปัญญา นี่ปัญญามันเกิดมาอย่างไร ปัญญาที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าอาสวัภขญาณที่มันเกิดขึ้นมา มันทำลาย นี่ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าท่านประพาศปฏิบัติขึ้นมา มันเป็นความจริงขึ้นมา มันไม่ใช่ทางวิชาการที่มาวิพากษ์กันอยู่อย่างนั้นนะ ถ้าวิพากษ์กันอยู่อย่างนั้น แล้วมันได้อะไรขึ้นมาละ ถ้ามันได้ทางโลก มันก็สุขภาพจิต เพราะมันไม่ลงสู่สมาธิ แต่ถ้าของเรา เราจะทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าทำความสงบของใจนะ แล้วเมื่อไหร่มันจะใช้ปัญญา

การใช้ปัญญานี้ไม่มีขอบเขต เวลาทำสมาธินะ ขณิกสมาธิ อุปะจารสมาธิ อัปปนาสมาธิ สมาธิมันมีขั้นตอนของมัน สมาธินี้น้ำสั้นแก้ว น้ำเต็มแก้ว เห็นไหม ซาลันด้วย มากกว่านั้นมันก็สั้นไป ถ้ามันทำได้ระดับนั้น เราต้องออกฝึกหัดใช้ปัญญาแล้ว แล้วเวลาใช้ปัญญา ถ้ามีสัมมาสมาธิ ถ้ามีหลักมีเกณฑ์ เวลามันใช้ปัญญาไป นี่อุปะจารสมาธิ อุปะจาระเวลามันออกรู้ ออกรู้อย่างไร ถ้าออกรู้เนะ มันออกรู้โดยที่มีสัมมาสมาธิ มีสติ มีปัญญา แล้วออกรู้ คนที่ออกรู้ด้วยสติปัญญา ด้วยความพร้อมนะ มันจะลงน้ำ จะข้ามวังน้ำวน มันจะมีสัตว์ร้าย มันจะมีสัตว์คอยทำร้ายเรา แต่เรามีสติปัญญา เรามีอาวุธพร้อมที่จะต่อสู้ ที่จะผ่านลำน้ำนี้ออกไป

แต่ถ้ามันรู้ตัวทั่วพร้อม รู้ตัวทั่วพร้อม มันรู้เห็นกาย เห็นกายรู้กาย แล้วทำอะไรต่อไป? ละล้าละลังทำไม่ได้ น้ำก็ไม่กล้าลง ถ้าลงไปแล้วมันเป็นสมณะ ลงไปแล้วมันจะติดนิमित มันเกิดขึ้นมาแล้วมันจะไม่เป็นประโยชน์ นี่ไง มันจะลงก็ไม่กล้า ไ้อ้จะถอยหรือก็เห็น ไ้อ้จะบอกว่ามันไม่มีนิमित มันไม่รู้เห็นสิ่งใด มันก็รู้ เพราะจริง ถ้าจริงมันเป็น มันก็เป็นของมันอย่างนั้น นี่ไง เพราะ

หัวหน้าฝูงมันโง่ เพราะหัวหน้าฝูงมันไม่รู้จักรจิตของใจ เพราะหัวหน้าฝูงไม่รู้ที่มาของปฏิสนธิจิต ว่ามันเวียนตายเวียนเกิดมาอย่างไร

ถ้ามันเวียนตายเวียนเกิดมา มันมีการกระทำของมันมา ถ้ามันเป็นสิ่งใด ต้องแก้ไขตามสิ่งนั้น ใครปลูกมะม่วง มันก็ได้มะม่วง ใครปลูกทุเรียน มันก็ได้ทุเรียน ใครปลูกเงาะ มันก็ได้เงาะ ใครทำเวรกรรมมาสิ่งใด มันจะออกมา ถ้าเราจะใช้ปัญญาของเรา มันใช้ปัญญาของเรา เราต้องเข้าไปเผชิญกับมัน

ปลูกเงาะ แล้วเวลาออกเงาะมา รู้จักรักษาไหม ปลูกทุเรียน เวลาออกทุเรียนมา ได้รับความพรวนดินมันใหม่ ปลูกทุเรียนมา ปลูกแต่ทุเรียน ไม่มีผลเลย ทุเรียนไม่มีผล ปลูกเงาะมันก็มีแต่ใบเงาะ ไม่มีลูกเงาะเลย นี่ก็เหมือนกัน เราจะมีสติปัญญารักษาใจเราไหม ถ้าเรามีสติรักษา เราจะปลูกเงาะ เราก็ต้องดูแลรักษานะ ต้องหมั่นพรวนดิน หมั่นดูแลเพื่อจะได้ผลขึ้นมา ปลูกทุเรียน เราก็ต้องมีแหล่งรดน้ำพรวนดินมันขึ้นมา จะเป็นผลไม้ของใคร เป็นจรดนิสัยของใคร มันก็ต้องดูแลรักษา นั่น ถ้าจิตมันสงบระงับเข้ามา มันมีสติปัญญาเข้ามา มันจะเป็นผลนั้น จิตใจ

นี่ไง ถ้าครูบาอาจารย์ท่านมีประสบการณ์ของท่าน โคนำฝูงจะพาฝูงโคนั้นออกจากวังน้ำวน จะพาขึ้นฝั่ง ถ้าพาขึ้นฝั่ง เวลาจิตสงบแล้วมันรู้อะไร นี่ไง มันกระเทือนนะ เวลาเราไปเจอหน้ากิเลส เวลาเราไปเห็นมัน มันจะต่อรอง เห็นไหม ลูกกิเลส หลานกิเลส พ่อกิเลส ปู่กิเลส กิเลส มันมีหยาบมีละเอียดขึ้นไป กิเลสมันจะโง่ขนาดที่ว่าเดินเข้ามาชนหน้าเรา แล้วให้เราจัดการมัน เป็นไปได้ไหม? มันเป็นไปไม่ได้ มันเป็นไปไม่ได้ แล้วกิเลสเป็นอย่างไร กิเลสเป็นยักษ์ กิเลสเป็นมาร กิเลสเป็นอย่างไรล่ะ

กิเลสมันก็เป็นความพอใจเรานี้แหละ กิเลสมันก็ทำให้เราหลงนี่แหละ มันคิดก่อนเราหนึ่งก้าว “จะทำสิ่งใด สิ่งนั้นไม่เป็นผล สิ่งนั้นไม่เป็นประโยชน์กับเรา สิ่งนั้นไม่มีอะไรดีเลย” แต่เวลากิเลสมันจะพาให้เลิกนะ พาไม่ให้เป็นปฏิบัติ “โอ้! สิ่งนั้นสุดยอด” เห็นไหม เราไม่ทันมันเลย แต่ถ้าเราจะทันมันล่ะ

ครูบาอาจารย์ท่านเคยผ่านอย่างนั้นมา เราถึงจะต้องเข้มแข็งใจ จะต้องมั่งใจจะ ถ้าเรามีมั่งใจของเรา เราปฏิบัติของเราขึ้นมา เรามีมั่งใจจะไขว่ไหม เรามีมั่งใจจะว่าเราจะนั่งทำอะไร เราจะทำอะไร เราจะทำอย่างไร เราทำของเรา แล้วผลที่มันเกิดขึ้น นั่นโคนำฝูง นำฝูง โคลงสู่แม่น้ำ จะข้ามวังน้ำวน จะขึ้นไปอยู่ฝั่งนู้น เวลาจิตมันสงบใจ จิตมันรู้มันเห็น นี่ไง สัตว์ร้ายมาแล้ว มันทำให้เราไขว่เขวนะ

มันทำให้เราละล้าละลึ่งนะ จะเดินหนักก็ไม่กล้า จะถอยหลังก็ไม่ทำ จะถอยหลังก็กลัวจะไม่ได้ ใจจะไปข้างหน้าหรือ เราก็ละล้าละลึ่ง เราทำสิ่งใดไม่ได้

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์ เห็นไหม ให้มันคง ทำความสงบของใจเข้ามา ถ้าใจมันสงบนะ เวลาฝึกหัดใช้ปัญญา ฝึกหัดใช้ปัญญานะ ปัญญาเนี่ยออกฝึกหัดใช้ พอจิตมันสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาในชีวิต ปัญญาในการดำรงชีวิตเรา ปัญญาในความทุกข์ของเรา ใคร่ครวญอย่างนี้ไป พอใคร่ครวญบ่อยครั้งเข้า บ่อยครั้งเข้า พอใคร่ครวญด้วยสัมมาสมาธิ ด้วยมีสมาธิรองรับนะ ปัญญานี้จะแหลมคม พอปัญญามันแหลมคม มันคิดสิ่งใด มันจะฉีกขาด ฉีกขาดออกไปด้วยกำลังของสมาธิ ด้วยกำลังของปัญญา คำว่า “ฉีกขาด” คือฉีกสิ่งที่มันติดข้องอยู่ในหัวใจ มันปล่อยได้ มันวางได้ พอวางได้ มันจะเกิดความมหัศจรรย์

ถ้าปัญญาที่มันมีสัมมาสมาธิรองรับ ถ้าเราใช้เป็นนะ เราจะเกิดความมหัศจรรย์ว่า ทำไมมันคิดได้อย่างนี้ ทำไมมันวิ่งว้างขนาดนี้ ทำไมมันสลัดได้หมดเลย ทำไมทุกอย่างนี้เราปล่อยวางได้ แต่ถ้าสมาธิมันไม่ดีนะ เราก็คิดเหมือนกัน ทำไมมันละล้าละลึ่ง ทำไมมันทำแล้วมันไม่ได้ผล ทำไมเราทำแล้วเราหวังหน้าพะวงหลัง นี่ไง ละล้าละลึ่งอย่างนั้นนะ

ถ้ามีครูบาอาจารย์นะ ท่านบอกว่าให้วางให้ได้ แล้วกลับมาทำความสงบของใจ คือมีคิดมันได้ใช้สอยมาก มันท้อ มันไม่คมกล้า เราต้องวาง แล้วมีคตินั้นเราต้องกลับมาลับ ลับด้วยพุทโธ ลับด้วยปัญญาอบรมสมาธิ เราพยายามมาลับ มาดูแล มาดูมีคของเรา ดูอาวุธของเรา ถ้าอาวุธของเรา มันทำความสงบของใจ

ฉะนั้น เวลาฝึกก็เลสนะ เวลามันทำความสงบของใจ มันก็ทำได้ยาก ละล้าละลึ่งนัก เวลามันออกไปใช้ปัญญา มันได้ผลของมันใช่ไหม พอได้ผลของมัน มันก็กลับมาติสมาธิ “สมาธิไม่ได้ประโยชน์อะไรเลย ทำให้แค่มีกำลัง ตอนนี้เกิดปัญญาแล้วก็จะใช้ปัญญา ปัญญามันคมกล้า อยากจะใช้ปัญญาให้มากขึ้นไป” เห็นไหม นี่ความไม่สมดุล ความที่เราไม่มีครูมีอาจารย์ เราจะทำละล้าละลึ่ง ทำแล้วล้มลุกคลุกคลาน

แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์นะ เอ็งทำไปหะเออ ถ้าสมาธิเอ็งไม่มันคงนะ เอ็งทำไปแล้วนะ เอ็งเสียเวลา แล้วยิ่งใช้มาก ยิ่งใช้ปัญญามาก ความท้อของมีค ความท้อของการกระทำนั้นมันยังจะไม่ได้ผล กว่าจรรู้ตัวนะ มีคมันเหลือแต่ค้ำ หามิดไม่เจอ แต่ถ้ามีครูบาอาจารย์เขาบอกนะ มีคเราเอากลับมาลับก่อน เดียวกลับไปจะใช้ประโยชน์ได้มาก นี่เวลาครูบาอาจารย์เตือนนะ เราก็ไม่ค่อยเชื่อ

เพราะเราเชื่อประสบการณ์ของเรา เวลามันไม่เกิดปัญญาก็ทุกข์มาก เวลามันเกิดปัญญา มันก็ได้ผล
 อยู่นี้ไง แล้วปัญญาเท่านั้นมันจะไปฆ่ากิเลส ก็รับมูมานะชวนชวายใช้ปัญญา

พอใช้ปัญญาไป มรรคสามัคคี คำริชอบ งานชอบ เพียรชอบ สมาธิชอบ สติชอบ แล้ว
 ความชอบธรรม เห็นใหม่ คุณิ วัตถุที่เป็นความชอบธรรม ตาชั่ง เวลาเขาชั่งมันยังเอียงเลย แล้วนี่
 อารมณ์ของเรามันเป็นนามธรรม มันยิ่งแกว่ง มันยิ่งเอียง มันแกว่งเลย มันแกว่งหนักหน่วงไปข้าง
 ใดข้างหนึ่ง มันก็เป็นอัตตกิลมถานุโยค กามสุขัลลิกานุโยค ไปข้างใดข้างหนึ่ง มันไม่ลง
 มัชฌิมาปฏิปทาความพอดีของมัน ความพอดีมันอยู่ที่ไหนล่ะ? ความพอดีก็อยู่ที่การฝึกฝนนี้ไง
 อยากลองฝึกลองดู แล้วมีครูบาอาจารย์คอยชี้ คอยแนะ คอยดึง คอยดึงนะ

ถ้ามันไม่ดึง หนึ่ง เราเสียเวลา ทำผิดทำพลาดขึ้นมาแล้วมันจะพิสูจน์กันอย่างไร แล้วเวลา
 มันล้มลุกคลุกคลานนะ มันก็จะน้อยใจ มันก็จะน้อยใจนะ คุณิ ทำดีขนาดนี้ เวลาเกิดสมาธิ เกิด
 ปัญญาขึ้นมา กว่าจะหายากก็แทบเป็นแทบตาย เวลาใช้ไปแล้วนี่มันหายไปไหนหมดเลย เสื่อมหมด

ในการประพฤติปฏิบัติ จิตมันมีเจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ เจริญแล้วเสื่อมก็ยังคืนนะ มัน
 ยังมีเจริญบ้าง แต่ถ้ามันไม่เจริญ มันเอาอะไรไปเสื่อม มันไม่เสื่อม ไม่มีจะให้เสื่อมตั้งแต่ต้นเลย
 เพราะอะไร เพราะปฏิบัติโดยโลก ปฏิบัติโดยสุขภาพจิต ไม่มีสุขภาพธรรม ถ้ามีสุขภาพธรรม
 ธรรมมันเหนือโลก ธรรมเหนือโลกเพราะอะไร เพราะธรรมนี้มันชำระล้างโลกนะ โลกทัศน์ มัน
 ชำระล้างหัวใจนี้ให้พ้นไปจากโลก

คุณิ ธรรมโอสธๆ โอสธทางโลกเขา ยาสมุณไพโร ยาต่างๆ เขาไว้ใช้รักษาโรคภัยไข้เจ็บ ธรรม
 โอสธมันจะชำระล้างภพชาติ ถ้ามันจะชำระล้างภพชาติ แล้วธรรมโอสธ มันจะไปหาใน
 พระไตรปิฎก หาที่ไหนก็ไม่เจอ สมาธิมันต้องเกิดจากหัวใจ สติ สมาธิ ปัญญาเกิดจากการกระทำ
 ของเราทั้งนั้น สดๆ ร้อนๆ กิเลสนี้สดๆ ร้อนๆ มันทุกข์อยู่ที่นี่ มันเผาหัวใจอยู่ที่นี่ สดๆ ร้อนๆ จะเด็กอ่อน
 จะวัยกลางคน จะแก่เฒ่าชราขนาดไหน มันก็เผาใจอยู่สดๆ ร้อนๆ มันไม่เคยล้าสมัยเลย แล้วถ้า
 เราจะทำให้มันทัน เราก็ต้องมีศีล สมาธิ ปัญญาของเราขึ้นมา ไปหาเอาจากตำราไม่มี ไปหาจากครู
 บาอาจารย์ก็ไม่มี ถ้าไม่เกิดจากการฝึกฝนของเราขึ้นมา แล้วถ้ามันฝึกฝนขึ้นมา ฝึกฝนอย่างไร

เวลาฝึกฝนนะ เวลามันจะล้มลุกคลุกคลาน เราใช้ปัญญา การใช้ปัญญานี้มันฝึกหัด นักกีฬา
 ทุกชนิด ถ้าเขาไม่มีการฝึกฝนขึ้นมา ไม่ใช่เทคนิค ไม่ใช่ซ้อมเทคนิคของเขา เขาลงไปแข่งขัน มีแต่วัน
 แพ้กับแพ้ นี่ก็เหมือนกัน ในเมื่อเราจะฝึกหัดของเราขึ้นมา เราฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาที่มันฝึกหัดใช้

นะ พอใช้แล้ว ถ้ามีสติมีปัญญา มีสติมีสมาธิ นี่ฝึกหัดใช้ แล้วพอใช้แล้ว มันใช้ไปแล้วมันพ้นเพื่อ เรา กลับมาทำความเข้าใจของใจ ฝึกหัดใช้แบบนี้ พอฝึกหัดใช้ปัญญามันจะเกิด นี่ภาวนามยปัญญาจะ เกิดจากสัมมาสมาธิ ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิรองรับ ปัญญานั้นเป็นโลกีย์ปัญญา โลกีย์ปัญญาคือปัญญา เกิดจากสัญชาตญาณ ปัญญาเกิดจากจิต ปัญญาเกิดจากอวิชชา เพราะความไม่รู้ แต่ถ้ามันมีสติมี ปัญญาขึ้นมา มีสติมีสมาธิขึ้นมา ปัญญามันจะวิชา

อวิชชาคือความไม่รู้เนื้อไม่รู้ตัว แล้วคิดไปโดยสัญชาตญาณ แต่ถ้าเป็นวิชาละ วิชา เห็น ใหม่ วิชาเกิดจากศีล เกิดจากสติ สมาธิ แล้วเกิดปัญญาของเราเป็นวิชา วิชาเพราะอะไร วิชา เพราะเรารื้อค้น เราใช้ของเรา แล้วพิจารณาไป ผลของมัน มันจะปล่อยวางเข้ามา นี่กรรมโอสถ มัน จะรู้พร้อมเข้ามา ถ้ารู้พร้อมเข้ามา นี่ไง สุขภาพธรรม สุขภาพธรรมเพราะเรารู้ เห็นใหม่

เราจะลงสู่แม่น้ำ เราจะข้ามวังน้ำวน แรงดึงดูดของแรงน้ำ มันดูดเราลงไปแรงขนาดไหน พอจุดไปแล้วมันมีมิตต์วรัายเข้ามาคอยจกคอยกัด มันได้แผลนะ มันได้แผลมา ทำไมมันเจ็บปวด ขนาดนี้ นี่ก็เหมือนกัน เวลากิเลสมันดูดกระชากนะ ทำให้ความเพียรของเราพลิกฟ้าคว่ำดิน ทำให้ ความเพียรของเราล้มลุกคลุกคลาน อารมณ์อย่างนี้ทำไมมันทุกข์ยากอย่างนี้

เวลาเราต่อสู้ เราพลิกเพลงของเรา เราพ้นจากวังน้ำวนนั้นออกไปรอบหนึ่งๆ เราใช้ปัญญา พิจารณาของเรา มันพ้นออกมา มันพ้นออกมาด้วยอะไร พอพ้นออกมา พ้นจากแรงดึงดูดของน้ำ ไม่มีอะไรดูดเราลงไปแล้ว เราตะเกียกตะกายออกมาจากแรงดึงดูดของมัน สัตว์วรัายที่มันจะตามมา ทำร้ายเรา เรามีไม้มีอาวุธต่างๆ ผลักไส กันมันออกไป นี่เรารักษาตัวเรา รักษาแผล รักษาต่างๆ ให้ มันเป็นขึ้นมา นี่เป็นบุคลาธิษฐาน มันเป็นรูปธรรม แต่ถ้าเป็นปัญญาละ? เป็นนามธรรม ถ้าเป็น กิเลสละ? มันเป็นความรู้สึกนึกคิดหมด ฉะนั้น ถ้าสติปัญญาเราไวขึ้นมา มันจับต้องนะ มันเห็นของมัน มันแยกแยะของมัน แยกแยะนี้เป็นอย่างนี้เลย

เวลาหลานพระสารีบุตรจะไปต่อว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะเอาตระกูลของ พระสารีบุตรมาบวชทั้งหมดเลย จะไปต่อว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะว่า “ไม่พอใจสิ่ง ต่างๆ ไม่พอใจสิ่งต่างๆ”

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้หมดแล้วแหละ แต่ในเมื่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธ เจ้าจะทรมานใจ “ถ้าเธอไม่พอใจสิ่งต่างๆ เธอต้องไม่พอใจอารมณ์ความรู้สึกของเธอด้วย เพราะ

อารมณ์ความรู้สึกของเขาก็เป็นวัตถุนั้นหนึ่ง” เป็นวัตถุนะ นี่ถ้าจิตเราสงบระงับ จิตเรามี สัมมาสมาธิ ความคิด อารมณ์ความรู้สึกเป็นวัตถุนั้นหนึ่ง เราจับได้นะ จับอย่างไร

จิตสงบแล้วจับอารมณ์ความรู้สึก รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อารมณ์เป็นรูป รูปมัน มีเวทนา มีสัญญา มีสังขาร ความคิด ความปรุง ความแต่ง มีวิญญาณรับรู้ในอารมณ์นั้น เห็นไหม อารมณ์ความรู้สึก เพราะมีวิญญาณรับรู้ในอารมณ์

อารมณ์ เห็นไหม “รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร เป็นพวงดอกไม้แห่งมาร” เห็นไหม “รูป รส กลิ่น เสียง เป็นบ่วงของมาร” เพราะรูป รส กลิ่น เสียงมันกระตุ้น มันเป็นบ่วง มันเป็น พวงดอกไม้แห่งมารที่มากล้องหัวใจเรา แล้วหัวใจมันก็โง่ มันก็ไปตามเขาหมด พอไปตามเขาหมด หัวใจมันก็ร้อนรน หัวใจมันก็ว่างเปล่า สิ่งที่มีมันเป็นอารมณ์ความรู้สึก ถ้าเรามีสติมีปัญญา เราทำ ความสงบของใจเข้ามา มันจับได้นะ มันจับได้

ถ้าจิตสงบ จิตสงบแล้วพิจารณา “จิตเห็นอาการของจิต” จิตเห็นอาการ ความรู้สึกนึกคิดนี้ เป็นอาการ อาการนี้เกิดจากอะไร? เกิดจากจิต อาการนี้เกิดจากจิต เกิดจากภวสวะ เกิดจากภพ แล้ว ถ้าเราทำความสงบของใจ ใจมันสงบระงับเข้ามา มันสั้นไหวอย่างไร มันจับได้ ถ้ามันจับได้ จับ อาการความรู้สึก ถ้าจับอาการความรู้สึก นี้ไง มันเป็นวัตถุนั้นหนึ่ง ถ้ามันจับได้ มันพิจารณาของมัน ได้นะ นี้ไง มันเกิดงาน มันเกิดวิปัสสนา

ที่ว่า “ใช้ปัญญาแล้วเป็นวิปัสสนา ใช้ปัญญาแล้วเป็นวิปัสสนา”...ปัญญาอะไร ใอันมัน สุขภาพจิต มันเรื่องโลกๆ มันเป็นเรื่องจินตนาการ มันไม่มีผลตอบรับ มันไม่มีข้อมูล ไม่มี ข้อเท็จจริงสิ่งใดเป็นผลงานเลย แต่เพราะเรามีครูบาอาจารย์ที่เป็นจริง หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ครู บาอาจารย์ของเราท่านเป็นจริง ท่านผ่านมาก่อน ท่านรู้ เราดูคนทำงานดี คนทำงานไม่เป็นทำอะไร เราารู้แล้วว่าคนทำงานถูกหรือทำงานผิด

นี่ก็เหมือนกัน ถ้าเราใช้ปัญญาของเรา ปัญญาที่เวลามันแยกแยะขึ้นมา ถ้าเป็นสัญชาตญาณ เป็น สัญชาตญาณเทียบเคียง นี่เรื่องโลกๆ รู้ได้ แต่ถ้าใครไปจับได้ ความแตกต่างระหว่างอุณหภูมิร้อนและเย็น เวลาความเย็น น้ำเย็นเราดื่มแล้วเราก็มีความร่มเย็นเป็นสุข น้ำร้อนล่ะ ดื่มน้ำร้อนต้องระวังมันลวก ปากนะ ถ้าน้ำร้อน แต่น้ำร้อนมันเพื่อสุขภาพร่างกายนะ

นี่ก็เหมือนกัน พอเวลาจิตมันเห็นความจริงของมัน เห็นอาการของมัน ถ้ามันจับได้ ถ้าจับได้ นั่นนะมันจะเข้าสู่งานแล้ว เข้าสู่งานอะไร? เข้าสู่งานวิปัสสนา ถ้าวิปัสสนา นี่สติปัญญา ๔ กาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าจิตสงบระงับ มันจะเป็นความจริงขึ้นมา ถ้าจิตไม่สงบระงับ นี่เรื่องโลกๆ เรื่องโลกๆ เรื่องสุขภาพจิต เพราะเรื่องโลก เรื่องโลกนะ ไม่กล้าล้าไปนะ ถ้าล้าลงไปสู่สมาธิ ล้าไปสู่ การวิปัสสนา ลงน้ำ จะข้ามสู่วังน้ำวน ไม่กล้า ทำไม่ได้ เพราะอะไร เพราะไม่มีใครเคยเดินไป

ในฝูงโคที่ไม่รู้ ในฝูงโคที่มีเดบอด ไม่กล้าลงน้ำ จะอยู่บนพื้นดินคอยเล็มหญ้ากินไปเท่านั้น ถ้าเล็มหญ้ากินอยู่ฝั่งของวัฏฏะ มันก็เป็นผลของสุขภาพจิต ผลของวัฏฏะ ผลของโลก ไม่มีผลของ ธรรม ถ้าผลของธรรมนะ มันข้ามฝั่ง มันลงสู่ น้ำ มันจะมีการกระทำ

แล้วลงสู่ น้ำ ใครว่ายน้ำไม่เป็นลงไปก็ตายหมด ถ้าจิตไม่สงบระงับจะลงไปไหน เอาที่ ไหนมาลง นี่ไง เวลาจิตมันสงบแล้ว ถ้าไม่เห็นกาย เห็นเวทนา เห็นจิต เห็นธรรม เพราะกิเลสเป็น นามธรรม กิเลสนี้เป็นนามธรรม แต่กิเลสนี้ออกหากินด้วยอาการของใจ นี่ธาตุ ๔ และขันธ์ ๕ ขันธ์ นี้ ความรู้สึกนึกคิดนี้ กิเลสมันก็อาศัยความรู้สึกนึกคิดของเราออกไปทำกรรม ออกไปหาเหยื่อ

เวลาเราเป็นปุถุชน ผู้ที่ประพฤติปฏิบัติ “จันฆมาร” ขันธ์ ๕ เป็นมาร ธาตุขันธ์เป็นมารหมด เพราะอวิชชามันเป็นมาร มารมันอยู่ที่อวิชชา อยู่ที่ภวาสวะ มันทำให้ทุกอย่างเป็นมารหมดเลย แล้ว เป็นมารนี้มันก็ออกหาเหยื่อ แต่ถ้าจิตมันสงบ จิตมันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน มันเห็นของมันนะ ถ้า มันเห็นของมัน มันก็เห็นกิเลส มันก็เห็นมาร ใจ ถ้าจิตสงบแล้วเห็นกายนะ มันจะสะเทือนหัวใจมาก ถ้าเวลาเราพิจารณากาย เวทนา เวทนาที่เวทนาโลกๆ เราจับต้องได้ เวทนาที่เราจับต้อง เวทนาเรากี่ ปวด เวทนาเรากี่ลุกหนี เวทนาเรากี่มีแต่ความทุกข์ทั้งนั้น แต่ถ้าจิตมันสงบแล้ว มันจับเวทนาเล่นได้ เวทนามันเกิดอย่างไร

นี่ไง จิตเห็นอาการของจิต จิตสงบแล้วมันจับกาย จับเวทนา จับจิต จับธรรมมาเป็นการ พิสูจน์ เพราะอะไร เพราะกิเลสมันก็อาศัยสิ่งนี้ออกไปสร้างเวรสร้างกรรม นี่เวลาเราประพฤติ ปฏิบัติ เราก็กายสิ่งนี้ แต่มันเป็นวิชาและอวิชา ถ้าเป็นอวิชชานะไม่รู้เรื่อง เป็นเรื่องโลกๆ แล้ว ลูบๆ คลำๆ นี่ถ้าเป็นอวิชชานะ

ถ้าเป็นวิชาละ วิชาเพราะจิตมันสงบ พอจิตสงบนี้มันมีกำลังของมัน คู่มือไม่มีบาดแผล จับต้องยาพิษ จับต้องสิ่งใด เอามาวิเคราะห์ได้หมด แต่ถ้ามือ โขกเลือด ไม่กล้าจับแม้แต่เกลือนะ มัน แสบ มันทุกข์ มันร้อน จิต ถ้ามันไม่มีสัมมาสมาธิ ไม่สงบระงับ มันมีอวิชา มันมีความไม่รู้ของมัน

ทำสิ่งใดไป สุภาพจิตโลกๆ สุภาพจิตคือเขาไม่ได้ทำจริงเลย แ่รู้ตัวทั่วพร้อม เรื่องของโลก เรื่องของโลกก็จัดระเบียบความคิด ความคิดนี้จัดให้มันเข้ารูปแบบเท่านั้นเอง แล้วก็อยู่มีความสุขกัน “เราเป็นชาวพุทธ เราก็ประพฤติปฏิบัติแล้ว เราก็ทำของเราแล้ว”

“แล้วมรรคผลละ”

“มรรคผลไปเอาข้างหน้า ปฏิบัติเพื่อสร้างบารมี...มรรคผลหรือ มรรคผลไม่กล้าพูดถึง”

แต่ครูบาอาจารย์ของเราละ มรรคผลเดี๋ยวนี้ ที่ไหนมีทุกข์ ถ้ากำจัดทุกข์แล้วพ้นจากทุกข์ ที่ไหนมีทุกข์ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนที่นั่น ถ้าหัวใจใครมีทุกข์ แล้วมีสติปัญญาต่อสู้กับมัน แล้วต่อสู้ด้วยวิธีการสิ่งใด ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์ นี้จะต่อสู้สิ่งใด ทุกข์ก็ไปค้นหามัน มีพระปฏิบัติมากนะ ไม่เคยเห็นทุกข์ แยกหินแยกทุกอย่างว่าจะให้เห็นทุกข์...ไม่มีทาง เขาไม่ได้เห็นอย่างนั้น

ถ้าเขาจะเห็น จิตมันสงบเข้ามาละ ทุกข์อยู่ที่ไหนละ? ที่เป็นทุกข์ เป็นทุกข์กันอยู่นี้ ทางโลกนี้มันอาการของทุกข์ “ทุกข์” ทุกข์มันเกิดในอะไร “ทุกข์ควรกำหนด สมุทัยควรละ” ทุกข์มันเกิดเกิดจากสมุทัย สมุทัย ความไม่รู้ พอความไม่รู้ เห็นไหม คุณติ เราจะทำสิ่งใดก็แล้วแต่ ถ้ากิเลสมันยังไม่ตื่นนอนขึ้นมา ทำได้สะดวกทั้งนั้นนะ วันไหนพอกิเลสมันตื่นนอนขึ้นมา ล้มลุกคลุกคลานหมดนะ นั่นก็ไม่ใช่ นี่ก็ไม่ดี นั่นก็ไม่ถูกต้อง ล้มหมด แต่ถ้ากิเลสยังไม่เกิดนะ ทำอะไรก็ได้

นี่ไง สิ่งที่เกิดกิเลสมันเกิด นั่นละคือค้นหาความทะยานอยาก คือมันถ่าย นั่นนะตัวทุกข์ แต่พอมันคิดแล้ว คุณติ เวลาเราทุกข์เรายาก คิดทุกข์ยากเพราะอะไร เพราะไม่สมความปรารถนาทั้งนั้น ไม่สมความปรารถนามันเกิดจากไหนละ? เกิดจากที่เราคิด เราคิดขึ้นมาแล้ว นี่ผลของมัน มันเป็นวิบาก แล้วเราก็อยู่ที่อาการของทุกข์ เราก็ทุกข์กันอยู่นี้

แต่ถ้าจิตมันสงบ จิตมันสงบ “จิต อาการของจิต” มันจะเสวยนี้มันเห็นหมด คือมันจะไปจับต้องสิ่งใด ดีมือมันเลย ไม่ให้มันทำ ไม่ให้มันทำ ทีนี้พอจิตมันสงบแล้ว มันสงบแล้วใช่ไหม ให้มันไปจับ จับมาพิสูจน์ สิ่งที่เคยเป็นเคยมี สิ่งที่เคยทำมานะถูกต้องจริงจังหรือเปล่า นี่ไง สิ่งที่เคยเป็นมา เคยคิดเคยทำมา มันก็เป็น นี่ไง มันเป็นอาการของใจ “จิต อาการของจิต” มันไปโดยสัญชาตญาณของมนุษย์ มันทำกันมาอยู่อย่างนี้ ล้มลุกคลุกคลานกันมาอยู่อย่างนี้ แล้วเวลาปฏิบัติโดยโลกๆ ก็ปล่อยวางหมดแล้ว จัดให้มันเข้าที่ก็จบ นี่สุภาพจิต

แต่สุขภาพธรรมนะ ถ้าเรามีสติปัญญา จิตสงบแล้ว นี่จิตสงบ “จิตเห็นอาการของจิต” จิตเห็นกาย จิตเห็นจิต จิตเห็นธรรม ธรรมารมณ์ จิตเห็นเวทนา ถ้าจิตสงบแล้วจับเวทนาได้ ถ้าจิตเราไม่สงบ เวทนาเกิดขึ้นนี้เจ็บปวดมาก แล้วเวทนาเป็น ๒ เท่า ๓ เท่า จนเรารู้สึกคลุกคลาน ถ้าจิตสงบแล้วนะ จับเวทนา เวทนามันคืออะไร เวทนามันอยู่ที่ไหน อะไรเป็นเวทนา ชาติเป็นเวทนาได้ไหม วัตถุมันมีความรู้สึกไหม? ไม่มี นี่ชาติ ๔ มันมีความรู้สึกไหม

แล้วถ้าความคิดละ เวทนา ความเสียใจ ความไม่พอใจ มันเป็นเวทนา เห็นไหม เวทนากาย เวทนาใจ ถ้าเวทนาทางความรู้สึก เวทนามันเกิดจากอะไร? เกิดจากความไม่รู้ ถ้าพิจารณาไล่เข้าไปนะ ไล่เข้าไปถึงที่สุดแล้วนะ มันไม่มีอะไรเลย เพราะความโง่ ความไม่เข้าใจ มันถึงมีผลตอบสนอง แต่ถ้าพอมันเข้าใจแล้วมันก็ปล่อยหมด ปล่อยแล้วปล่อยเล่า ปล่อยแล้วปล่อยเล่า พอถึงเวลามันขาดนะ ชันซ์ ๕ ไม่ใช่ทุกซ์ ทุกซ์ไม่ใช่ชันซ์ ๕ ชันซ์ ๕ ไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่ชันซ์ ๕ เห็นไหม สักกายทิฏฐิ มันขาดไป พิจารณากาย พิจารณากายจนมันปล่อย ถ้ามันปล่อย เวลามันขาดไปละ มันปล่อยแล้ว ปล่อยแล้ว พิจารณาแบบนี้พิจารณาอย่างไร เห็นกายอย่างไร เวลาเห็นกาย อะไรเห็น

สิ่งที่เป็นอุปาทาน เวลาพิจารณาไปโดยสุขภาพจิตนะ ถ้าจิตมันมีจริตนิสัย โดยสุขภาพ คือเขาไม่ได้คิดว่าเป็นวิปัสสนา เพราะว่าเขาบอกว่ามันรู้ตัวทั่วพร้อม มันจบแล้ว นี่กระบวนการความคิดจัดให้เรียบร้อยแล้วก็จบแล้วละ แต่เพราะจริตนิสัยเขามี จะกำหนดสิ่งใด จะภาวนาอย่างไรก็แล้วแต่ ถ้ามันมีจริตนิสัยนะ มันจะมีร่องรอยของมัน ถ้ามีร่องรอยของมันนะ มันก็เห็นใจใหม่

ถ้าเห็นของเรา ถ้ามีสติปัญญา ถ้ามีสัมมาสมาธิ ถ้าเห็นอย่างนั้นมันกระเทือนใจ มันจับต้อง มันจับให้มันคันให้ตาย มันจับได้ด้วย ความชอบธรรม แต่ถ้าจิตมันไม่มีกำลังใจ จิตมันไม่มีกำลัง เพราะอะไร เพราะบอกว่ามันพิจารณาแล้วรู้ตัวทั่วพร้อม รู้ตัวทั่วพร้อม วางหมด ปล่อยวางหมด ปล่อยวางหมดแล้วเห็น เห็นแล้วทำอะไรต่อไป

เหมือนกับคนที่ป่วย คนที่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ แล้วรู้สิ่งที่เป็นโรคภัยไข้เจ็บ แต่แก้ไขไม่ได้ เพราะมันไม่มีกำลัง มันเป็นไปไม่ได้ ถ้าเป็นไปไม่ได้ แล้วทำอะไรต่อล่ะ? ก็ละล้าละลังไปก็ไปไม่รอด ถอยก็ถอยไม่ได้ ไปข้างหน้าก็ไปไม่ได้ ถอยก็ถอยไม่ได้ แล้วทำอะไรต่อ นี่ไง เพราะอะไร

เพราะฝูงโค หัวหน้าฝูงโคนั้นไม่มีประสบการณ์ หัวหน้าฝูงโคนั้นเป็นนักวิชาการ พราๆ วิพากษ์วิจารณ์แต่ตั้งนั้นมา แต่หัวหน้าโคของกรรมฐานเรา เพราะเราเป็นลูกศิษย์มีครู ครูของเราได้

ประพจน์ปฏิบัติมานะ ถ้าประพจน์ปฏิบัติมา จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ถ้าใจดวงนั้นไม่มีข้อมูลตามความเป็นจริง จะเอาข้อมูลสิ่งใด

เวลาเห็นกายก็เห็นกายเหมือนกัน เวลาเด็กมันเล่นขายของมันก็เล่นขายของ เด็กเล่นขายของคือเล่นสนุก ผู้ใหญ่ขายของทำธุรกิจ เขาทำจริงๆ เขาได้ผลตอบแทนจริงๆ จิต ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์บอก มันก็เด็กเล่นขายของนะ ทำอะไรดูๆ คลำๆ ดูๆ คลำๆ แล้วก็เอออวยกันทางสังคม สังคมก็เอออวยกัน แล้วเด็กเล่นขายของมันสนุก เด็กเล่นขายของมันพอใจของมัน สังคมปฏิบัติเราก็ก่อนขายของกัน พอเล่นขายของขึ้นมา สังคมใหญ่ขึ้นมาก็บอกสิ่งนั้นถูกต้อง สิ่งนั้นถูกต้อง แต่ผู้ที่ทำความเป็นจริงขึ้นมา จะเอาความเป็นจริงขึ้นมา

แต่นี้บอก “สิ่งนั้นทำแล้วลำบากเปล่า สิ่งนั้นเป็นอัตตคติมถานุโยค สิ่งนั้นมันเป็นสมณะที่ไม่เป็นประโยชน์ ไม่เป็นปัญญาขึ้นมา” แต่ถ้ามันมีความจริงขึ้นมา เด็กเล่นขายของก็เด็กเล่นขายของนะ ผู้ใหญ่ทำธุรกิจการค้า เขาต้องมีเขาวนปัญญา เขาต้องทำการตลาด เขาต้องตรวจสอบตลาด เขาทำทุกอย่างของเขาด้วยข้อมูลของเขา แล้วเขาต้องมีปฏิภาณของเขา เขาถึงทำให้ธุรกิจนั้นประสบความสำเร็จได้

หัวหน้าโคนำฝูงก็เหมือนกัน จะลงสู่ น้ำ จะลงต่างๆ มันต้องมีปัญญาของมัน มีปัญญาพาฝูงโคนั้นขึ้นฝั่งนะ ถ้ามีปัญญานะ คูสิ เวลาโคมันไปตามหัวหน้า หัวหน้าจะพาไปอย่างไร แล้วเวลาไปในฝูงโคนั้น โคตัวไหนบ้างที่มันอ่อนแอ โคตัวไหนที่สุขภาพไม่แข็งแรง โคตัวไหนที่คือ โคตัวไหนที่มันคอยคิดขวางไม่ให้โคตามๆ กันไป นี่หัวหน้าฝูงจะรู้ หัวหน้าฝูงจะแบ่ง หัวหน้าฝูงจะคอยกัน คอยทำให้โคแต่ละตัวมีโอกาสได้รอดขึ้นจากฝั่งไป นี่คือน้ำใจของครูบาอาจารย์ นี่คือน้ำใจของธรรม ถ้าน้ำใจของธรรม มันเป็นความจริงนะ น้ำใจของธรรม เพราะธรรม

เพราะในการประพจน์ปฏิบัติ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาธรรมจกๆ เวลาพระอัญญาโกณฑัญญะมีดวงตาเห็นธรรม “โอ้! อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ อัญญาโกณฑัญญะรู้แล้วหนอ” นี่มันมีน้ำใจ คือว่าปรารถนามารื้อสัตว์ชนสัตว์ แล้วเวลาเทศนาว่าการไป สัตว์นั้นเป็นสัตว์ประเสริฐ สัตว์นั้นมีดวงตาเห็นธรรม

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการ เห็นไหม “เราเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา เราเป็นไก่ตัวแรกที่เจาะฟองอวิชชาออกมา” แล้วเวลามันมีไก่ที่มันเจาะฟองออกมา มันทำลายกิเลสออกมาเป็นตัวๆ นี่ผู้ที่กระทำมันจะมีความภูมิใจไหม

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านประพฤติปฏิบัติมา ท่านเอาชีวิตนี้แลกมา เอาชีวิตแลกเพราะอะไร เพราะท่านสร้างบุญญาธิการ ท่านมีกำลังของท่าน ท่านมีความมุ่งมั่นของท่าน แล้วท่านใช้ปัญญา อย่างพวกเรานะ เราจะมุ่งมั่นขนาดไหนนะ มุ่งมั่นตายเปล่า เพราะเขาวนัปัญหาของเรามันไม่ละเอียดลึกซึ้งเท่าพญามาร พญามารในใจของเรานี้แหละ มันจะสร้างสมว่าสิ่งนั้นเป็นกรรม สิ่งนั้นเป็นกรรม แล้วเราก็จะเชื่อมั่น ล้มลุกคลุกคลาน นี่เพราะอะไร เพราะสติปัญญาของเรา เราสร้างมาไม่ได้ขนาดนั้น

เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านสร้างของท่านมา หลวงปู่เสาร์ หลวงปู่มั่น ท่านพูดเอง หลวงปู่มั่นท่านบอกท่านปรารณาพุทธภูมิเหมือนกัน แล้วท่านเสียดสละชะ หลวงปู่เสาร์ท่านปรารณาพระปัจเจกพุทธเจ้ามา คูลิ แล้วท่านก็สละของท่านเหมือนกัน หลวงปู่มั่นนะ เวลาท่านไปเอาหลวงปู่เสาร์ให้สละปัจเจกภูมิ ไปเอาเจ้าคุณอุบาลีฯ ให้สละพุทธภูมิ ท่านเอาหลายองค์มากที่สุดเป็นพุทธภูมิ ให้เสียดสละๆ มา

เพราะเวียนตายเวียนเกิดไปเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าข้างหน้าก็เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน ถ้าปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกซอกก็เป็นพระอรหันต์เหมือนกัน เพียงแต่ว่าเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าข้างหน้านั้นมันจะมีอำนาจวาสนาบารมีมากขึ้นมาเท่านั้นเอง นี่ไง เวลาครูบาอาจารย์ของเราท่านมีอำนาจวาสนาขนาดนั้น ท่านใช้ปัญญาของท่านอย่างนั้น ท่านถึงเป็นโคนาฬงของเรา

เรามีหัวหน้า เรามีหัวหน้าโคที่มีเขาวนัปัญหา ไม่ใช่โคโง้งๆ ประสพการณ์ก็ไม่มี เอาแต่ทฤษฎี เอาแต่ทางวิชาการมาวิพากษ์ แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นมา วิพากษ์ขึ้นมาใช่ไหม โลกชอบอย่างนั้น โลกชอบความสะดวก เห็นใหม่ คูลิ สินค้าลดราคา ใครๆ ก็อยากซื้อ แต่สินค้าลดราคาคุณภาพมันมีจริงหรือเปล่า เขาลดราคามา สินค้าลดราคา คุณภาพก็ไม่มี คุณภาพก็ต่ำไป ราคาถูกลงขึ้นมา นี่เราชอบ แต่สินค้าที่มีคุณภาพ เราก็จะต้องแสวงหา คูลิ เวลาพืชสมุนไพรที่เขาไว้ใช้รักษาโรค เขาต้องไปหาถิ่นที่ไหน เพราะมันขึ้นในอุณหภูมิต่างๆ มันถึงจะมีคุณสมบัติในการรักษาโรค เราจะรักษา เราจะหาศีล สมาธิ ปัญญาในหัวใจของเรา เราจะไปเอาง่ายๆ มาจากไหน เอามาจากไหนง่ายๆ

ฉะนั้น สิ่งที่ย่างมันไม่มี เห็นใหม่ สิ่งที่ย่าง ก็เลสมันก็อ้างอิงสิ่งนั้น เว้นไว้แต่จิตปภาปัญญา แต่จิตปภาปัญญามันก็ไม่ง่าย เพราะสิ่งที่จิตปภาปัญญาเขาก็ต้องสร้างบารมีของเขา มา จิตปภาปัญญา

ไปอยู่ในพระไตรปิฎก ทุกองค์ย้อนอดีตชาติไป ถ้าใครเป็นขีปปาภิญญา ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย พระสงฆ์จะถามพระพุทธรเจ้าทันที “ทำไมมันเป็นแบบนี้” พระพุทธรเจ้าจะบอกว่า “เมื่อชาติที่แล้ว ชาติอื่นๆ เขาได้สร้างมาขนาดไหน”

แต่เราได้สร้างมาอย่างไร เราได้สร้างของเรา มา ขณะนี้เรามีสติปัญญา เรามีความมุ่งมั่นของเราที่จะประพฤติปฏิบัติ อันนี้ก็มีคุณล้นพ้นแล้วละ มีคุณมีประโยชน์มหาศาล ศรัทธา ถ้าไม่มีศรัทธา ไม่มีความเชื่อ เราจะไม่ฟังธรรม

ฟังธรรมขึ้นมา ธรรมมันคืออะไร ธรรม เราฟังแล้วไม่เข้าใจ ถ้าเราไปฟังเรื่องโลกๆ เราฟังแล้วพอใจ ฉะนั้น ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “การฟังธรรมนี้แสนยาก” แสนยากเพราะกว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะตรัสรู้ธรรมขึ้นมา แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะรื้อสัตว์ขนสัตว์ กว่าจะได้ขึ้นมา

คุณ วันมาฆบูชา ผลงานขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เอหิภิกขุ บวชให้เอง แล้วเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด ๑,๒๕๐ องค์ นี่เวลาสิ่งนั้น ถ้าได้ฟังครูบาอาจารย์อย่างนี้ เวลาพูดออกมา คุณธรรมในใจของจริงทั้งนั้น ถ้าของจริง เราจะฟังอย่างนี้ เห็นไหม ปากต่อปาก เพราะสมัยพุทธกาล สื่อสารมวลชนยังไม่มี แต่ในปัจจุบันนี้ เรบอก ฟังธรรมนี้แสนยาก เราได้ฟังทุกวันเลย เราได้ฟังทั้งนั้นนะ แล้วได้ฟังนี้ มันอยู่ที่คุณภาพของจิต คุณภาพของจิตเรานี้เราับอย่างไร เครื่องรับ ถ้าเครื่องรับดีนะ ฟังธรรมของครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม เราฟังแล้วมันจะดูดซึม แต่ถ้าเครื่องรับของเรามันชำรุด มันชอบ ชอบอะไรที่มันครี๊ดๆ ครี๊ดๆ ชอบอย่างนั้นนะ เหตุผลมันไม่มี

ถ้าเหตุผลมีนะ ฟัง “กาลามสูตร” เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามกระตุ้นให้พวกเรามีศรัทธาความเชื่อ แต่ในเวลาประพฤติปฏิบัติ ท่านบอกว่าห้ามเชื่อ เพราะความเชื่อแก้กิเลสไม่ได้ ความเชื่อความศรัทธาที่ชักลากให้เราเข้ามาฟังธรรม ชักลากให้หัวใจนี้ออกมามากกว่า ออกมาประพฤติปฏิบัติ การประพฤติปฏิบัติมันจะตรวจสอบในความเป็นจริงขึ้นมา

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนไว้ในกาลามสูตร อย่าเชื่อว่าเป็นอาจารย์ของเรา อย่าเชื่อว่ามันอนุমানแล้วเราพอใจ อย่าเชื่อที่เราคิดแล้วจะเป็นอย่างนั้น อย่าเชื่อ ให้ปฏิบัติขึ้นมาตามความเป็นจริง ตามความเป็นจริงที่มันจะเกิดขึ้นจริงกับเรา ถ้าเกิดขึ้นจริงกับเรา มันจะเป็นความจริง นี่สุภาพธรรม

สุภาพจิตนี้เป็นเรื่องโลกๆ นะ แล้วมันปฏิบัติกันเป็นเรื่องโลก ศาสนานี้เราใช้เป็นเรื่องโลกไป เป็นโลกิยะ แต่ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มันมีโลกุตตรธรรมด้วย โลกุตตรธรรมคือธรรมเหนือโลก ธรรมเหนือโลกคือธรรมเหนือกิเลส เหนือต้นหาความทะยานอยากในใจที่มันปิดตาเรา ถ้ามันปิดตาเรา แล้วเราทำตามนั้น เราจะได้สิ่งใดมา

เห็นไหม ถ้าเราจะเป็นโลกุตตรธรรม ถ้าตัวสมาธินี้แหละ ตัวสมณะนี้แหละ มันจะแบ่งระหว่างโลกกับธรรม ถ้าไม่มีสัมมาสมาธิ มันเป็นเรื่องโลกๆ โลกๆ เพราะอะไร เพราะความรู้สึกนึกคิดเราเกิดจากอวิชชา เกิดจากความไม่รู้ เกิดจากกิเลสต้นหาความทะยานอยากบวกกับธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็มาเรียงความคิดมาให้เป็นเรื่องสุภาพจิต

แต่ถ้าเราทำความสงบของใจเข้ามา มันสงบอย่างไร สงบจากกิเลสต้นหาความทะยานอยาก กิเลสต้นหาความทะยานอยากนี้คือตัวกระตุ้นให้จิตนี้ฟุ้งซ่าน ให้จิตนี้แสวงหาสิ่งที่ไม่เป็นความจริง เรากำหนดพุทโธๆ จนจิตมันสงบเข้ามา พุทโธเป็นพุทธานุสติ สิ่งที่แสวงหาด้วยความฟุ้งซ่าน ให้มันอยู่กับพุทโธชะ ให้มันอยู่ที่เกาะไว้ เกาะไว้จนจิตมันสงบระงับจากความไม่รู้ ความไม่รู้เพราะจิตมันสงบระงับ มันมีสติ

เวลาเราสงบ เรารู้ว่าเราสงบ เวลาเราฟุ้งซ่าน เรารู้ว่าเราฟุ้งซ่าน จิตเราดี เรารู้ว่าจิตเราดี จิตเราร้าย เรารู้ว่าจิตเราร้าย จิตไม่เป็นสมาธิ เรารู้ว่าจิตไม่เป็นสมาธิ มันถึงมีสติ พอมีสติขึ้นมา ถ้ามีสติปัญญา มีสมาธิขึ้นมา เวลามันออกไคร่ครวญ ไคร่ครวญในธรรม ตรึกในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นแหละ แต่เวลาถ้ามันเห็นจริงขึ้นมา อันนี้จะเป็น โลกุตตรปัญญา

โลกิยะปัญญา โลกุตตรปัญญา โลกิยะธรรม โลกุตตรธรรม มันอยู่ที่เราเลือก

จิตดวงเดียว จิตดวงนี้มหัศจรรย์นัก เป็นได้หลายอย่าง เป็นทั้งดี เป็นทั้งร้าย เป็นทั้งกิเลส เป็นทั้งธรรม ถ้ายังไม่ถึงที่สุดแห่งทุกข์ แต่ถ้าประพฤติปฏิบัติจนถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นธรรมชาติพ้นจากวิภวภูมิจนพ้นจากวังน้าววน ขึ้นฝั่งไปฝั่งวิมุตติ ขึ้นฝั่งจากวิภวภูมิจนออกไปแล้ว ไม่มี ไม่ร้าย ไม่กลับกรอก

สพฺพเหตุ ธมฺมา อนตฺตา สภาวะธรรมนี้เป็นอนัตตา แต่เวลาประพฤติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ มรรคสามัคคี สมุจเฉทปหาน เป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี เป็นอนาคามี เป็นพระอรหันต์ เป็นอรูปธรรม ไม่ใช่อนัตตา

กุปฺปธรรม สพุเพ ฌมฺมา อนตฺตา ธรรมทั้งหลายเป็นอนัตตา นี้เป็นกุปฺปธรรม แต่เวลา
ประพตฺติปฏิบัติถึงที่สุดแห่งทุกข์ เป็นโสดาบัน เป็นสกิทาคามี เป็นอนาคามี เป็นพระอรหันต์นั้น
เป็นอกุปฺปธรรม พ้นจากความเป็นอนัตตา ไม่ใช่อัตตา ไม่ใช่อนัตตา ไม่ใช่สิ่งใดๆ เลย มันเป็น
นิพพาน เอวัง